הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר קניין

לחם משנה על משנה תורה, הלכות שכנים

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות שכנים

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-שכנים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ד 5
הלכה ה 6
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ג 7
הלכה ח 7
הלכה ט 7
הלכה יא 7
הלכה יב 8
הלכה טז 8
הלכה יז 9
הלכה יח 9
פרק ג 9
הלכה ב 9
הלכה ג 9
הלכה ד 10
הלכה ה 10
הלכה ז 10
הלכה י 11
פרק ד 12
הלכה ב 12
הלכה ח 12
הלכה ט 12
הלכה י 13
הלכה יא 14
פרק ה 14
הלכה ג 14
הלכה ה 15
הלכה ח 15
הלכה טו 16
הלכה טז 16
פרק ו 17
הלכה ח 17
הלכה יא 18
הלכה יב 18
פרק ז 19
הלכה ה 19
הלכה ו 19
הלכה ז 20
הלכה ח 20
הלכה ט 20
פרק ח 21
הלכה א 21
הלכה ג 21
הלכה ד 22
הלכה ה 22
פרק ט 23
הלכה א 23
הלכה ב 24
הלכה ד 25
הלכה ט 26
הלכה יב 27
הלכה יג 27
פרק י 27
הלכה א 27
הלכה ה 27
הלכה ח 28
פרק יא 29
הלכה א 29

הלכה ב 29
הלכה ג 29
הלכה ד 30
פרק יב 31
הלכה א 31
הלכה ה 32
הלכה יב 32
פרק יג 33
הלכה ב 33
הלכה ג 33
הלכה ז 34
הלכה ח 35
הלכה יב 35
פרק יד 35
הלכה ג 35
הלכה ד 36

פרק א

הלכה א

להבדיל בין חלקו וכו'. כתב ה"ה ז"ל שהבדל זה לפי המקום כלומר לעולם בעי הבדל דהיינו מחיצה אלא דאם יש שם היזק ראייה בעינן הבדל בכותל גמור ואם אין שם היזק ראייה בעינן הבדל במסיפס ולעולם דרבינו ז"ל כולל איירי ולא כמ"ש הרב"י ז"ל בסי' קע"א דהאי להבדיל הוי דוקא כשיש במקום ההוא היזק ראייה דאינו כן אלא כולל איירי וכשיש היזק ראייה בעינן כותל ואם לא במסיפס וזהו שכתב ה"ה ז"ל הבדל לפי מה שהוא מקום:

הלכה ב

ואם אינו עשוי לשכר וכו'. לרבינו ז"ל שסובר דעבדינן חלוקת ימים קשה הא דהקשו בפרק השותפין למאן דלית ליה דינא דגוד או איגוד בבכור ופשוט שיש להם עבד וכו' לדידיה נמי דאית ליה גוד או איגוד היכא דלא בעו לא למכור ולא לקנות היכי עבדינן מאי אית לך למימר חלוקת ימים ה"נ עבדינן ליה ועיין בהר"י מיגאש ז"ל סי' רכ"ז שהשיב על זה. ומ"ש ה"ה ז"ל שלא נזכר בדברי המחבר חלוקת ימים קשה שהרי הוזכר דבחצר עבדינן חלוקת ימים ועוד ביאר ואמר וכגון כל דבר שראוי להשתמש בו מיד ואינו ראוי לשכר וכו' אינו יכול לומר לו השתמש אתה יום וכו' משמע דדבר שאין ראוי להשתמש יאמר השתמש אתה יום ואני יום:

הלכה ד

כדי חרישת יום וכו'. בגמרא הקשו אי יומא זרעא תרי יומי כרבא לא הוי אי יומא כרבא יומא זרעא לא הוי ותירצו ואיבעית אימא יומא זרעא באתרא דכריב ותני אי בעית אימא יומא כרבא ובהדורי לישנא אחרינא איפכא אי בעית אימא יומא כרבא באתרא דכריב ותני ואי בעית אימא יומא זרעא ובהדורי וכתבו התוס' ז"ל דר"ח ז"ל גריס ואי בעית אימא בכרבא וזרעא ובהדורי וכתבו התוס' פי' בית חרישת יום ושפיר הוי יומא לזרעא דכשיבא לזורעה חורש ובחזרתו עוד מושך המחרישה על הקרקע וזורע וכו' ונ"ל דרבינו ז"ל גורס כי הך גירסא דר"ח ז"ל וכפירושו ולכך כתב סתם חרישת יום אחד דהיינו יומא דכרבא וביום הזריעה חוזר וחורש ומשום דסתם חרישה הוי יומא דכרבא סתם רבינו דאם לא תאמר כן היה לו לרבינו ז"ל לפרש במאי איירי כיון דבגמרא שקלינן וטרינן בהכי:

ושדה שמשקים אותה בכלי וכו'. היינו מאי דאמרינן בגמרא דוולא מאי וכפירוש ר"ח שפירש ארץ שמשקין אותה בדלי לכל אחד ואחד והקשו בתוס' ז"ל דא"כ בבבל מאי

והרב"י תירץ בח"מ עיין שם ולי נראה דרבינו ז"ל סובר דזה השיעור לא נאמר אלא בבבל דוקא וקאי אמאי דקאמר לעיל בבבל מאי וכנגד מ"ש למעלה גינה בארץ ישראל כתב כאן שדה שמשקין אותה בכלי דהיינו כמו גינה דעל הסתם משקין אותה בכלי:

הלכה ה

הואיל ואין בה דין חלוקה וכו'. קשה דבגמרא קאמר מ"ט דרשב"ג משום דא"ל אי בדמי לית לי דמי למיתן לך במתנה לא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחיה ובשלמא בדברי הגמרא דאיירי דלית ליה דמי ניחא דמצי א"ל לא ניחא לי מתנה וכי תאמר לי דאקנה אותה אין לי דמים אבל רבינו דאיירי שיש לו דמים שכן כתב הרי אנו מעלין בדמים א"כ למה יכריחו את חבירו שיקנה וימכור לו הכל לימא ליה אי לא בעית מתנה קנה עד כשיעור וכמ"ש ה"ה ז"ל דמה לי למכור את הכל כל זמן שהוא מתקן את חבירו שיכול לקנות לו כשיעור וצ"ע:

פרק ב

הלכה א

חצרות הכפרים וכו'. לשון ן' מיגש ז"ל כתבו ה"ה ז"ל אבל חצרות שבמדינות שהן בין שותפין וכו' הילכך אם מגיע לכל אחד מהן בחלקו בחצר זו בית שיש בו ארבע על ארבע ולפניו אויר שיש בו ארבע על שמנה נמצא שיש בו דין חלוקה וכו' ע"כ. כך היא הנוסחא האמיתית וכוונת ר"י ן' מיגש לומר דאעפ"י שאמרו שנותנין לכל פתח ופתח היינו דוקא בחצרות הכפרים אבל במדינות כיון שיהיה לו ארבע אמות לפתח אחד ועוד ארבע אמות אחרות וכן לחבירו די אבל לעולם בעינן אפילו בחצרות המדינות שיהיה לכל אחד ארבע אמות בחוץ חוץ מארבע אמות שיש לו כנגד פתחו. אבל הרב ב"י בחשן משפט סי' קע"ב הבין בדברי ה"ה שלדברי ר"י ן' מיגש ז"ל אין צריך ארבע אמות כנגד הפתח אלא בכפרים אבל במדינות אפילו שלא יהיה לו אלא ארבע אמות בחצר לזה ולזה ארבע אמות סגי ונראה שהיה לו גי' בדברי ה"ה ז"ל כמקצת נוסחאות שיש שם בהעתקת לשון מהר"י ן' מיגאש ולפניו אויר שיש בו ארבע על ארבע ולא כנוסחאותינו שיש בה ארבע על שמנה ומפני כן הקשה מה שהקשה בגמרא ותירץ מה שתירץ אבל עם מה שכתבנו הכל פשוט דוק ותשכח ומה מאד תמהתי עליו איך לא השגיח בסוף הסימן שכתב הטור ז"ל בשם ר"י ן' מיגאש ז"ל כדברי ממש שכתב שם וכתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל א"צ שיהיה בו עד שיגיע לכל פתח ארבע אמות אלא אפי' שיש בו פתחים הרבה אם יגיע לכל אחד מהם ארבע אמות לאחד מפתחיו ועוד ארבע אמות לאויר החצר יחלוקו

וכו' והוא עצמו תמה על הטור ז"ל וכתב דהר"י ן' מיגאש ז"ל אזיל לטעמיה דאית ליה מאי דקאמר גמרא ארבע אמות לכל פתח ופתח היינו בחצרות הכפרים או מחלק נכסים על פיו אבל במדינות די לפתח אחד ואלה הדברים הם ממש כדברי ולו היה הרב ז"ל זוכר אותן לא היה כותב בראש הסימן מ"ש שהם דברים סותרים לאלו:

הלכה ג

שלא אמרו שיש לכל פתח כו'. הריב"ש ז"ל בסי' רמ"ח והרמב"ן ז"ל כפי' מ"ש הרב ב"י ז"ל בשמו בסימן קע"ב סוברים דרבינו ז"ל שחלק בין כפרים למדינות הוא משום דאית ליה ד"א לקנין אבל מדברי נמוקי יוסף ז"ל בפ"ק דבתרא לא משמע כן אלא דמצי סבר דאינה לקנין אלא לפי שעה יע"ש וה"ה ז"ל כתב שתי הסברות ולא גילה דעת רבינו שהם לקנין דוקא וכמ"ש הרמב"ן ז"ל משמע דאית ליה כנמוקי יוסף ז"ל דלאו הא בהא תליא אלא מצי סבר רבינו ז"ל דאינה לקנין אלא לפי שעה וכדכתב הרב הנמוקי ז"ל ויש טעם לכל הצדדין וקל להבין:

הלכה ח

אבל אכסניא של מלך וכו'. היינו כפירש"י ז"ל שהוא מפרש חיל המלך המוטל וכו' וכ"נ מדברי ה"ה ז"ל ודלא כי"מ אבל של אכסניא וגולפא שדרך האכסנאים וכו' שכתב שם הרי"ף ז"ל דא"כ מאי של מלך שכתב ודלא כהרב ב"י ז"ל שנראה מדבריו בסי' קע"ג דפירש דברי רבינו ז"ל כי"מ:

הלכה ט

השותפין שרצו לחלוק וכו' בד"א בכרך אחד אבל בשתי כריכות חולק וכו'. היינו דוקא בשרצו וכדאמרינן בפ"ק דבתרא תרגמה רב שלמן בשרצו ומ"מ אני תמיה על רבינו ז"ל למה לא ביארו כיון שבגמרא הצריכו לבארו:

הלכה יא

האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל כו'. נראה מדברי רשב"ם שהגורל עושה קנין אפילו דלא החזיק וכן נראה מדברי רבינו ז"ל דסתם ואמר קנו כולם אבל מתשובת הרא"ש ז"ל שכתב הטור בסימן קע"ג נראה דלא מהני גורל בלא חזקה וא"ת אם החזיק אפילו בלא גורל נמי כדקאמר רב אשי דאם החזיק קנה ואפילו אחד מהם לבדו וכדכתב הטור בשם אביו וא"כ מאי אהני גורל. וי"ל דכי מהני חזקה היינו כשחלקו קודם ואח"כ החזיק אע"פ שלא קנו ולהכי אהני גורל דאע"ג דלא חלקו אלא שעלה הגורל והלך והחזיק בלא מחאת חבירו קודם החזקה מהני כאילו חלקו ואח"כ החזיק, זו נ"ל דעת הרא"ש ז"ל ואולי שזו היא כוונת הר"א ז"ל בהשגות שכתב על רבינו ז"ל שלא נתחוורו דבריו אפשר

דמשום שהבין בדברי רבינו ז"ל שהגורל עושה קנין השיג עליו שאינו כן אלא דצריך חזקה וכסברת הרא"ש ז"ל:

הלכה יב

יש לי להסיר אמת המים וכו'. בפי' דברי רבינו נחלקו המפרשים דלהריב"ש מחלק רבינו בין סולם לחלון דבסולם הניזק בונה ומסיר ואינו מחייב למזיק להסירו משא"כ בחלון וכדכתב בתשובותיו הטעם ולרא"ש בין בסולם בין בחלון מחוייב המזיק להסיר ולדברי הרב ב"י ז"ל בין בחלון בין בסולם אינו מחוייב המזיק להסיר אלא שניזק בונה ואינו נמנע ולהבין כל זה בשלמות עיין בהרב"י ז"ל סי' קע"ג:

הלכה טז

וכן בגינה כופהו להבדיל וכו'. המגדל עוז הביא שאלת חכמי לוניל לרבינו דהסוגיא שבתחלת הפרק קשה עליו והשיב להם דאותו השינוי שתירצו בגמרא גינה שאני כדר' אבא דא"ר אבא אסור לאדם שיעמוד וכו' שינויא בעלמא היא דלא כהלכתא דבגנות א"צ ארבע אמות דאין שם היזק ראייה אלא עשרה טפחים והביא ראיה ממימרא דרב נחמן דקאמר גבי גגות והביאה רבינו בפרק של אחר זה דקאמר דאין בגנות היזק ראייה לפי שאין בני אדם דרים בגגות ק"ו לגנות שאין דרך בני אדם לדור שם וכמו שהאריך שם באותה תשובה וכתב שם ואם מאותו ענין של עינא בישא אפילו בבקעה היינו מחייבין אותו לגדור וכו', וקשה דאיך קאמר דהוא שינויא דלא כהלכתא דאפילו לפי ההלכה דהוי היזק ראייה שמיה היזק קשה לי טפי דהמקשה דקאמר ת"ש וכן בגינה הוא סבור דהיזק ראייה שמיה היזק כהלכה וס"ל דבגינה יש היזק ראייה וא"כ בין למקשה בין למתרץ ס"ל כן ומה שהקשה מבקעה ליקשי ליה הכי בתירוץ הגמרא דמאי משני בגמרא גינה שאני כו' א"כ אפילו בבקעה נמי אלא מאי אית לך למימר דשאני גינה מבקעה כדכתבו שם התוס' ז"ל דגינה הוי בכל השנה ובקעה לא הוי אלא חדש אחד בשנה דבגינה זורעים ירק כל השנה וכו' וא"כ אתי שפיר. מיהו לזה י"ל דודאי סברת תירוץ הגמרא כן ומ"מ דחוק הוא ולכך הכריחו דשינויא זה אינו כהלכה אלא דחייה בעלמא דהוא דחוק. ומ"מ מ"ש שאינו כהלכה קשה כדכתיבנא. וי"ל דסובר דבין המקשה בין המתרץ הוי דלא כהלכתא דטעמא משום דאינהו לית להו הא דרב נחמן דקאמר בגגות אין היזק ראייה דאית להו כ"ש גנות וא"כ כיון דקי"ל כרב נחמן בדיני אידחיא הך סוגיא זה נראה לי בדעת רבינו ז"ל. ובדברי הרב הנימוקי ז"ל ראיתי שסובר רבינו דאחר שתירץ הגמרא מאי וכן דקתני אגויל וגזית לית בגינה היזק ראייה כלל דהמקשה אם היה אומר כן אינו אלא מטעם וכן דקאמר מתני' וכד שני ליה דוכן קאי אגויל וגזית אמרינן דלית

ליה היזק ראייה כלל. ועם זה גם כן יש ליישב הקושיא שהקשינו וטעם ההכרח דסובר רבינו ז"ל כן הוא מכח ההיא דרב נחמן כדכתיבנא:

הלכה יז

המוכר גינה לחבירו סתם וכו'. יצא לו לרבינו זה מההיא דפכ"א כדכתב ה"ה ואין להקשות לימא מוכר בעין יפה הוא מוכר כדאמרינן גבי חלונות וסולמות דאין לו למוכר על הלוקח חלונות וסולמות משום דמוכר בעין יפה הוא מוכר דלא אמרינן הכי אלא כדי לומר דמה שמכר לו לא שייר בו כלום אבל לענין לעשות לו מחיצה ודאי שהמוכר רוצה שהלוקח יעשה אותה ויהיה הוא שמור והחילוק מבואר וק"ל:

הלכה יח

וטען שמכר לו חבירו חלקו או נתנו לו וכו'. מכאן דקדק ה"ה ז"ל דאיירי שאנו רואים האבנים תחת ידו דאל"כ איכא מגו ובשלמא אם היה אומר רבינו ז"ל דהטענה היא שהכותל היה שלו היינו יכולים לומר דהיה סבור דאין כאן מגו משום דאנן סהדי דהכותל של שניהם אבל מאחר שהטענה היא מכר או נתן למה לא יהיה נאמן במיגו אלא ודאי דראינו האבנים יוצאים מתחת ידו:

פרק ג

הלכה ב

נשבע בנקיטת חפץ וכו'. אע"ג דכשאומר שפרע בתוך זמנו גובה המלוה בלא שבועה משום דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו ואפילו שהלוה קיים וטוען ברי וכדכתב הרב"י ז"ל בהלכות טוען ונטען סימן ע"ח דנראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב דעד אחד מעיד שהוא פרוע וכו' יע"ש. ובגמרא משמע דמדמי הא דחזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו להא דמתני' מטעמא דמי יימר דמחייבי לי רבנן ומהך טעמא אמרינן דחזקה דלא פרע מ"מ י"ל דלא מדמינן לגמרי דהכא בעינן שבועה והתם לא בעינן שבועה ולא אהני טעמא דמי יימר אלא לדמותו להתם דכי היכי דהתם אינו נאמן ה"נ אינו נאמן האומר פרעתי כשישבע חבירו בנקיטת חפץ:

הלכה ג

מי שהיה לו חורבה וכו'. נראה מדברי ה"ה ז"ל דרבינו ז"ל לא רצה לאוקומי הך סוגיא בשדות משום דקשה ליה בזה מקום שנהגו שלא לגדור מאי אהנו בתקנתן אי אחד בונה ומחייב בגדרים ולכך העמידו בחורבה ואיירי בסתמא דעל הסתם אין מחוייב לגדור אלא אם גדר לו הכל שאז ישלם לו. וקשה דאיך כתב רבינו ז"ל דנותן לו חצי ההוצאה

שהוציא עד ארבע אמות הא אין כאן היזק ראייה בחורבה ודי בעשרה טפחים כדי שלא יהא נתפס כגנב וכ"ת היכא דרוצה זה להשתמש בה הא בגמרא לא משמע הכי דקאמר אגר נטירא איכא בינייהו משמע דלא הוי טעמא אלא משום שמירה ולא משום היזק ראייה ואם נאמר דרבינו סובר דדברי הגמרא איירי בדבר שאינו עשוי להשתמש ואין הטעם אלא משום שמירה ואיהו קא מיירי בדבר דאיכא היזק ראייה דוחק הוא זה דודאי דבריו הוו דברי הגמרא וא"כ הסוגיא דחוקה לישבה שם מטעם היזק ראייה אלא מטעם שמירה וכנראה מדברי רש"י ז"ל:

הלכה ד

וכן אם הניקף עצמו וכו'. כתב ה"ה ז"ל ויש מי שכתב שאם גדר המקיף בגזית והניקף בלבנים וכו' קשה לראשונים דלא סבירא להו הכי אלא דלר' יוסי אפילו עמד ניקף וגדר בכל שהוא מגלגלין עליו כל ההוצאה אמאי לא קאמר בגמרא דאיכא בינייהו הך בין ת"ק לר' יוסי דלת"ק בעינן שיגדור כעין מה שגדר האחר כדי שישלם לו ההוצאה כולה ולר' יוסי אפילו גילה דעתו וגדר בכל שהוא מגלגלין עליו כל ההוצאה וזהו שאמר מגלגלין עליו את הכל וי"ל דלא ניחא לגמרא לאוקמי פלוגתא בהכי:

הלכה ה

אין רואין אותו אלא ביום וכו'. נראה דלאו טעמא דמשום דבלילה אינם הולכים בני ר"ה דא"כ גבי פתח כנגד פתח בר"ה דמצי למפתח ומשום דבני ר"ה חזו ליה לימא הכי דבני ר"ה הולכים ביום ולא בלילה ואתה רואה אותי ביום ובלילה אלא טעמא ודאי דכיון דהוא גבוה ארבע אמות בני ר"ה לא מצו למיחזי אלא ביום שהאור רב אבל בלילה לא ולהכי התם דהוא נמוך מארבע אמות מצו בני ר"ה למיחזי בין ביום ובין בלילה וזו היא כוונת הרשב"א ז"ל שהביא ה"ה ז"ל:

הלכה ז

ובונה העליון לבדו וכו'. במלת לבדו שהוסיף רבינו ז"ל על לשון הגמרא הוכיח כפירוש השני שכתב ה"ה ז"ל דעד סילוק היזק ראיית התחתון מסייע התחתון ומשם ועד ארבע אמות בונה העליון לבדו ולא היה לו להה"ה ז"ל לכתוב ולשון המחבר כלשון הגמרא דהרי גילה דעתו כפירוש השני כדכתיבנא אלא שמ"מ היה לו לבאר יותר ואולי זהו טעמו של ה"ה ז"ל:

אין העליון זקוק לתחתון כלל וכו'. כתב ה"ה ז"ל ופירש ן' מיגאש ז"ל שכך היתה הקושיא לר"נ אמאי בעל החצר אין זקוק לבעל הגג למחיצה וכו'. נשמר ה"ה ז"ל שלא נפרש קושיית הגמרא לבעל הגג דאמאי אין זקוק הוא לבעל החצר מחיצה כלל נימא

דצריך עשרה אבל לעולם דהעליון אין זקוק לתחתון כלל ועם זה לא היה קשה על רבינו ז"ל אלא בזה אנו אומרים דודאי התחתון זקוק לעליון לארבע אמות משום היזק ראייה ומ"ש בגמרא אין זקוק לו היינו לתחתון דוקא וכדכתב הרב"י ז"ל בח"מ:

הלכה י

בני הנהר משקין על הסדר וכו'. ממ"ש רבינו ז"ל על הסדר נראה דמפרש מ"ש בגמרא בפרק הניזקין בדמיזל כולי עלמא ל"פ היינו דמשקה כל אחד מהן על הסדר וכ"כ ה"ה ז"ל ודלא כרש"י ז"ל שכתב כולי עלמא ל"פ שכל הרוצה לדלות ידלה ולרש"י ז"ל קשה דכשהקשו בגמרא ממתניתין דבור הקרב לאמה ותירצו באמה המתהלכת ע"פ בורו כלומר שאינו צריך לסכור הנהר אלא אזיל כפשטיה א"כ סוף סוף תיקשי אמאי מתמלא ראשון נימא כל הרוצה לדלות ידלה כמו שאמרו למעלה גבי בדמיזל כ"ע ל"פ וכו' דפירש שם כל הרוצה לדלות ידלה. ויש לי תירוץ לדעתו ואין כאן מקומו:

ובור הקרוב לאמה מתמלא ראשון וכו'. אם כוונת רבינו ז"ל כנראה לכאורה מדברי ה"ה ז"ל דאע"ג דמן הראוי לומר כל דאלים גבר מ"מ מפני דרכי שלום כשיבואו לפנינו לשאול נאמר שהקרוב קודם א"כ למה העתיק רבינו ז"ל עצמו מעניינו וכתב הדין גבי בור הקרוב לאמה בדינא דקאי הוה ליה למימר ומ"מ מפני דרכי שלום עליון קודם. לכך נ"ל לומר דסובר ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל דאין דין זה דמפני דרכי שלום אלא בבור הקרוב לאמה דוקא אבל בדין דבני הנהר לא אמרינן הכי אלא כל דאלים גבר וטעמו אבאר עם שנקדים קושיא אחת בדברי ה"ה ז"ל שמפרש דברי הגמרא שתירצו באמה המהלכת על פני בורו כלומר שהבור קדם ודלא כפירוש רש"י ז"ל שפירש שמתמלא בדרך הלוכה וא"צ לסכור הנהר ולדברי ה"ה ז"ל קשה לי צריך לסכור הנהר או לא אם צריך לסכור מאי מקשה אי הכי מאי למימרא טובא אשמעינן דסוכר הנהר ועוד שתירץ מצי א"ל סכר מסכר אדרבה היה לו לומר מצי א"ל לא תסכר הנהר ואם א"צ לסכור הנהר מאי מקשה לרב ולמה הוצרך לתירוץ הא אמר לעיל בדמיזל כ"ע ל"פ. ונ"ל לומר דודאי א"צ לסכור אבל כיון דהמקשה היה סבור שהבור נעשה אחר שבאה האמה ה"ז כקדם וסכר דשלא כדין עשה לעשות הבור אחרי כן וכדכתב הרשב"א ז"ל הובא בב"י בח"מ וכיון שכן מקשה ליה לרב דה"ז כסכר ואמרינן דמתמלא ראשון ותירץ דהבור קדם ואין זה סכר ועם זה נתרץ הקושיא שהקשינו ונאמר דכיון דהבור נעשה אחר העברת האמה כדמשמע מדברי המקשה הוי כקדם וסכר לפי המסקנא דקי"ל כל דאלים גבר מתמלא ראשון מפני דרכי שלום דה"ז דומה לאלים דכבר סכר ולכך כתב רבינו ז"ל כאן דמתמלא מפני דרכי שלום

אבל לא בדין הקודם דבני הנהר כל זמן שלא סכר לא אמרינן לעליון שיסכור מפני דרכי שלום אלא כל דאלים גבר. זה נ"ל נכון בדברי רבינו ז"ל וה"ה ז"ל ודוק:

פרק ד

הלכה ב

ואם אינן יודעין וכו'. לא ידעתי למה לא הביא רבינו ז"ל דין המשנה דאם היה זה מכיר אבניו נוטלן ונוטל האחר שלמים כנגדן כאביי ולא היה לו לשתוק בדין דאיכא פלוגתא בין רבא ואביי:

הלכה ח

בית הבד שהוא בנוי בעובי ההר וכו'. בגמרא פליגי רב ושמואל בתרתי גבי בית וגבי גינה ולשמואל בארבעה אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה וכן אין אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה והא דרבינו ז"ל לא כתב גבי בית דהיכא דנפחתה בארבעה יורד ודר למטה משום דאין אדם דר חציו וכו' משום דהוי מכ"ש דגינה דבגמרא דהוצרך פלוגתא דגינה משום שמואל דהוה אמינא דלא אייריי שמואל אלא גבי בית משום דלא עבידי אינשי דדיירי וכו' אבל גבי גינה לא וא"כ כיון דרבינו כתבו גבי גינה כ"ש גבי בית:

הלכה ט

שתי גנות זו על גב זו וכו'. בס"פ הבית והעלייה איפליגו ר"מ ור"י ואמרינן בגמרא בעיקרו כ"ע לא פליגי דעליון הוי כי פליגי בנופו ר"מ סבר שדינן נופו בתר עיקרו ור"י סבר לא אמרינן שדינן נופו ור"ש אית ליה כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו והשאר של תחתון וטעמו משום דאית ליה כר"מ דשדינן נופו בתר עיקרו אלא דהשאר של תחתון משום דעליון גופיה אפקורי מפקר. ובגמרא אמרינן דכי היכי דפליג ר"מ כאן ה"נ פליג גבי מקח וממכר וערלה. והשתא קשה על רבינו דמשמע דהוא פסק כאן כר"מ דשדינן נופו בתר עיקרו דר"ש הכי אית ליה והוא פסק כר"ש אם כן איך פסק בפ"ו מהלכות מעשרות דמעשר שני ונטע רבעי דאילן היוצא מן הגזע פטור ומן השרשים חייב והיינו כרבי יהודה דלא שדינן נופו בתר עיקרו והרי אמרו דאע"ג דבממונא לא אמרינן דשדינן באיסורא שדינן להחמיר ואם כן רבינו דאפילו באיסורא לית ליה דשדינן היכי אית ליה הכא דשדינן. ואע"ג דהתוספות ז"ל כתבו גבי הנהו תרי דממונא דהיינו דמקח וממכר ומתניתין דלא עביד בגמרא צריכותא משום דאיכא חילוק ביניהו לא אהני הך חילוק אלא בין הני תרי דממונא אבל בין הך דמתני' להך דערלה לא אהני כלל כד מעיינת בדברי התוס' ז"ל ועוד דאי אהני הוה מהני הך חילוק דמתני' לערלה ולא הוה צריך בגמ'

צריכותא דאיסורא וממונא דטובא איכא בין מקח וממכר לערלה דאע"ג דבערלה לא שדינן נופו במקח וממכר ה"א דהוי דבעל הקרקע שלא היה בדעת המוכר למכור אלא זה האילן שהיה כעין שמכר אבל לא אילן חדש שעתיד לצאת מן הגזע וכדכתבו שם התוס' ז"ל אי נמי איפכא אע"ג דהתם שדינן נופו הכא הוי של בעל האילן וכתבו התוס' ז"ל כמו שענפים המתחדשים בכל שנה של בעל האילן ה"ה היוצא מן הגזע שיהיה שלו וא"כ איכא צריכותא בין ערלה למקח וממכר כי היכי דאיכא בין מתני' למקח וממכר ואמאי הוצרך בגמרא לצריכותא דאיסורא וממונא אלא ודאי צריכין אנו לתרץ לדברי התוס' ז"ל דלא איתמר בגמרא הך צריכותא אלא משום מתני' ולאפלוגי בין מתני' להההיא דערלה דליכא שום חילוק הוצרך הגמרא לומר הך צריכותא ואע"ג דהתוס' ז"ל כתבו ולהכי לא עביד צריכותא בסמוך אלא אערלה ומקח וממכר ע"כ לאו דוקא דלמקח וממכר לא איצטריך אלא למתני' ואמתני' סמיך א"כ נראה מכל זה דאין שום חילוק בין מתניתין לההיא דערלה אלא הצריכותא דבגמרא דהוי איסורא וממונא ובגמרא עביד ליה למקח וממכר והוא הדין למתניתין ואדרבא העיקר הוא למתני' כדכתיבנא א"כ קשה טובא בדברי רבינו דדבריו סותרין כפי ההנחה שכתב בהלכות מעשר שני. ונראה דרבינו ז"ל ראה דבגמרא פסק כאן הלכה כר"ש ובערלה ודאי דקי"ל כר' יהודה דר"מ ור"י הלכה כרבי יהודה ואם פירוש ר"ש הוא משום דאית ליה כר"מ א"כ קשיא הלכתא אהלכתא ולכך נ"ל דרבינו מפרש דר"ש לאו משום דאית ליה כר"מ סבר הכי אלא בעלמא אית ליה דלא שדינן נופו בתר עיקרו כר' יהודה והכא טעמא הוי דאם ירצה זה ליטול עפרו רשאי ואף ע"ג דאם זה ירצה למלאות אותו רשאי מ"מ הך טעמא עדיף ליה דאע"ג דכתבו התוס' בפרק המקבל גבי אילן העומד על המצר דרגילות למלאות גינתו עפר ולהשוותו לגינת חבירו סובר רבינו ז"ל דר"ש לית ליה הכי אלא אדרבא ניחא ליה שיהא גינת חבירו כחומה לגינתו ולית ליה לר"ש הא דאמר ר"מ דרואין מהיכן היה חי דלא שדינן נופו בתר עיקרו אלא משום דאית ליה דטעמא משום דאם ירצה עדיף ולהכי כל שהעליון יכול לפשוט ידו נוטל והשאר מפקיר ובזה א"ש דלא קשה הלכתא אהלכתא:

הלכה י

ואם לא נעקרו בגושיהן הכל לבעל הקרקע וכו'. כתב ה"ה ז"ל אם רבינו מפרש שהגושין מצילין וכו'. תימה דאי רבינו ז"ל מפרש שאין הגושין מצילין כ"ש דקשה איך כתב יחלקו הפירות בעל השדה עם בעל הזיתים כל ג' שנים הא הפירות אסורים וכן בפשטא דשמעתתא קשה מאי דקשיא ליה להה"ה ז"ל דבמאי הוא זוכה הלא חייב הוא בערלה

וע"כ בגוונא דאיכא ערלה אייריבגמרא מדקאמר לאחר שלש לא הוה אכילנא משמע דבתוך שלש לא מצי למיכל משום ערלה ואם אין הגושין מצילין במאי זוכה וצ"ע:

הלכה יא

המוכר זיתיו לעצים וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואין זה מספיק שהיה לו לומר פחות מרביעית יחלוקו. קשה קצת דהתירוץ לקושיא קמייתא דלישתוק ולימא פחות מרביעית נמי מתורצת הך דהקשה דלימא יחלוקו דהתירוץ לקושיא ראשונה הוא אגב סיפא הכא נמי נימא אגב סיפא:

פרק ה

הלכה ג

אחד מן השותפים בחצר שבקש להעמיד רחיים וכו'. לכאורה קשה דלקמן בפרק זה כתב רבינו ז"ל אחד מן השותפין בחצר שהעמיד בהמה או רחיים וכו' נראה דפסק כתירוצא דרבה בר אבוה דאמר אהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי וכיון שכן שאהעמדה לא קפדי איך יכול חבירו לעכב עליו. והא ודאי לאו קושיא היא בעיני כלל דנהי דאמרינן דאהעמדה לא קפדי לענין שאם החזיק שאין חזקתו חזקה משום דלא קפדי אהעמדה אבל אם רצה לעכב ודאי דיכול לעכב דאע"ג דאמרינן דעל הסתם אינו מקפיד מ"מ אם יעכב בפירוש ודאי דיכול לעכב אבל אני תמה הרבה על הרב בעל הטורים ז"ל בח"מ סי' קס"ב שהשוה הנושאים שכתב שם אחד מבני חצר שביקש להשתמש בחצר תשמיש קבוע וכו' וכתב שם ויראה מדברי רב אלפס שאין נקרא קבוע אא"כ עשה מחיצה לפני בהמתו וכו' אבל בהעמדה בעלמא שהעמיד בהמה או תנור וכו' לא מקרי קבוע ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה דהאי נמי מיקרי קבוע וטעמו כדכתב הרב ב"י דכיון דהרי"ף פסק כאוקימתא קמייתא דאהעמדה כדי לא קפדי א"כ ה"ה יסבור כאן דיכול להעמיד ואינו יכול לעכב דאינו נקרא קבוע אבל הרא"ש ז"ל דפסק כתירוץ דרחבה ואהעמדה קפדי מיקרי קבוע ולדבריו קשה טובא דא"כ דהנושאים שוים א"כ קשיא מדברי רבינו מדידיה אדידיה וכדכתיבנא אלא ודאי שיש לחלק דלענין להחזיק ודאי דאינו חזקה אבל לעכב יכול לעכב כדכתיבנא וזו היא סברת הרי"ף ז"ל דפסק כאוקימתא דרבה ומה שאנו אומרים בהרמב"ם ז"ל נאמר בהרי"ף ולא דמו הנושאים להדדי. ועוד אני תמיה על הרב בית יוסף ז"ל שכתב שם ודעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שכנים כמ"ש רבינו שנראה מדברי הרא"ש ז"ל נראה שדקדק כן ממ"ש כאן דא' מן השותפין שביקש להעמיד דחבירו יכול לעכב דמשמע דאהעמדה לחוד קפדי והוא תימה דלמטה

כתב רבינו ז"ל דאהעמדה לא קפדי וא"כ לדבריו נמצאו דברי רבינו ז"ל סותרים. ולא עוד אלא שהרב ב"י ז"ל עצמו דבריו סותרים שכתב בח"מ סימן ק"מ בהל' חזקת קרקעות ודברי הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות טוען ופ"ה מהלכות שכנים מטין לדברי הרי"ף שלא חלק בין חצר לרחבה הרי כתב שם דדעת רבינו ז"ל כדעת הרי"ף היפך האמור כאן. גם שם לא הונח לי במ"ש שלא חילק בין חצר לרחבה כנראה שדברי רבינו סתומים ומדלא חלק נפקא ליה ואינו כן דבהדיא כתב דבחצר אהעמדה לא קפדי והיינו ודאי כתירוצא קמא וכדברי הרי"ף ז"ל ודבריו ודברי הטור ז"ל צריכין לי עיון:

הלכה ה

בד"א בחצר השותפין וכו'. דעת הר"א בהשגות דאפילו בחצר חבירו דבהעמדה כדי החזיק לענין התשמיש וקשה לזה מ"ש ה"ה פי"א אבל רבותינו הצרפתים כתבו שאין שום חזקה מועילה אלא בחזקת שלש ובטענת מכר ומחילה וכו' ואפשר שזה דעת הר"א ז"ל בהשגות ואיך אפשר שיהיה זה דעת הר"א ז"ל שבכל חזקות אפי' חזקת תשמיש בעינן שלש הא כתב כאן דמועיל חזקה לשעה וצ"ע. כתב ה"ה ונ"ל שפירוש הירושלמי וכו' לשון הירושלמי א"ר יוסי ויאות וכו' ונראה דפירוש הירושלמי לדברי הר"א הוא יותר פשוט וה"ק אם יש לו לגדל כלומר שקנה ממנו המקום הרי גדל כלומר שפיר גדל ובדין עשה מה שעשה ואם אין לו לגדל שלא קנה המקום הרי החזיק כלומר מ"מ כיון שהחזיק מועיל ופירוש זה אי אפשר לדעת רבינו לכך כתב ה"ה ז"ל פירוש אחר לדעת רבינו:

הלכה ח

אחד מן השותפין. הרב מוהר"ר לוי ן' חביב ז"ל סי' ק"י צדד לפרש דברי רבינו בב' פירושים סותרים זה לזה האחד שאם לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה בתוך ביתו ולזה דקדק בלשונו שכתב אבל פותח הוא פתח עלייה לתוך ביתו משמע דוקא פתח עלייה הוא פותח לתוך ביתו אבל בית שלקח בחצר אחרת אפילו לתוך ביתו לא יפתחנה דאי לא לישמעינן נמי בבית שלקח בחצר אחרת כדאשמעינן ברישא. השני היפך זה דאפילו בית שלקח בחצר אחרת פותח לתוך ביתו היינו שדקדק בלשונו שכתב אינו יכול לפתוח פתח בחצר השותפין משמע דוקא לחצר אינו פותח אבל לביתו פותח והכריח הרב דהפירוש האמיתי דאפילו בית שלקח בחצר אחרת פותח לתוך ביתו וטעמא דכיון דהוא מפרש הסוגיא כפירוש הרי"ף ז"ל דמאי דקאמר חולק ביתו לשנים לאו דוקא אלא כל זמן שאינו עובר אלא עליו שהוא פותח לתוך ביתו די בהכי א"כ הוא הדין והוא הטעם ללוקח בית בחצר אחרת שפותח בתוך ביתו דהא בהא תליא בפירוש ההלכה ודבריו

תמוהים אצלי שהרי כתב הטור ז"ל בסימן קנ"ד וז"ל והרמב"ם ז"ל כתב שאפילו קנה בית אצל ביתו רשאי לפותחו לתוך ביתו שכל שהיא פתוחה לתוך ביתו אינו עשוי להכניס שם דיורין וכו' ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאינו רשאי לפתוח בית שקנה אצל ביתו אפילו לתוך ביתו אבל יכול לבנות עלייה או חדר לפותחה בתוך ביתו אע"פ שמוסיף בנין חדש ע"כ. משמע דלאו הא בהא תליא דא"כ איך הרא"ש ז"ל חלק בין הנושאים לדעת הטור ז"ל והיה לו לטור ז"ל לומר דכיון דהרא"ש כתב דאינו יכול לפתוח בית שקנה אפילו לתוך ביתו הוא הדין עלייה דהא בהא תליא א"ו לא תליא הא בהא. ומ"מ למדנו מדברי הטור דהרמב"ם ז"ל ס"ל דיכול לפתוח בית שקנה לתוך ביתו והתימה מדברי מהר"ר לוי ן' חביב ז"ל איך לא הביא שם ראיה לפרש כן בדברי הרמב"ם מדברי הטור ז"ל:

הלכה טו

וכן אחד מבני מבוי וכו'. כתב ה"ה ז"ל גירסת המחבר כגירסת ההלכות כלומר גירסתנו היא דבתר ששאל אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו וכו' השיב לו בני מבוי מעכבים ואח"כ שאל אכסניא לפי בני אדם מתחלקת אבל גירסת ההלכות היא תרוייהו בחדא מחתא והכי הוא אחד מבני מבוי שביקש וכו' מעכבין אכסניא לפי בני אדם מתחלקת וכו' ומה שאמרו אכסניא וכו' הוא טעם לבעיא הראשונה וכדפירש רבינו אבל ההלכות אע"פ שהם גורסים כגירסת רבינו ז"ל מ"מ הם סוברים שהם ב' בעיות שהם כתבו דהא דבני מבוי מעכבין היינו במבוי שאינו מפולש דאיכא ריבוי דרך אבל לא במבוי מפולש ואי מפרש כפירוש רבינו אין הטעם משום ריבוי הדרך אלא ודאי אע"פ שגירסתו כגירסת רבינו אינו מפרש כפירושו וזהו שכתב ה"ה ז"ל גירסת רבינו ז"ל כגירסת ההלכות כלומר בגירסא שניהם שוים אבל לא בפירושא וכי תימא מנין לו לרבינו ז"ל הדין של הרי"ף ז"ל כיון שאינו מפרש כפירושו עיין בהרב בכ"מ כי עמד על זה:

הלכה טז

אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין השלישי וכו'. מה שהקשה על זה הרב ב"י ז"ל נ"ל שיתיישב עם מ"ש הרשב"א ז"ל בתשובה הביאה ב"י ז"ל בסימן קס"א וז"ל ומ"מ כל שבא אחד מהחיצונים לפתוח פתח למעלה מפתחו לצד פנים הפנימיים מעכבים עליו לפי שאין זה מחמת רבוי הדרך לבד אלא משום דכל חיצון אין לו להשתמש במבוי שלמעלה מפתחו ויכולים הפנימיים לסתום כנגד פתחיהם לגמרי כאילו המבוי שלמעלה מפתחיהם הוא שלהם ולפיכך אם יפתח החיצון לפנים מפתחו וכו' נמצא גוזל

את הפנימי וכו' וזה הטעם נראה שיספיק לקושיית הרב ב"י דהיכא דפתח שני בינו ובין החיצונה למה לא יעכב שלישי:

פרק ו

הלכה ח

כופין בני מבוי זה את זה וכו'. נראה מה שהוצרך רבינו לפרש כופין בני מבוי זה את זה דאיירי כשאין ביניהם אומנות אע"ג דסיפא לא מתיישבה שפיר אליביה דקאמר ולשכנו אינו כופהו ואיירי בשיש בו אומנות משום דקשיא ליה מאי בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי אי בר מבואה אבר מבואה לא מצי מעכב היכי מתיישבה ברייתא דכופין בני מבואות זה את זה וכו' אי למי שהוא מעיר הזאת בר מבואה אבר מבואה לא מצי מעכב ואי למי שהוא מעיר אחרת אפילו בר מתא נמי מצי מעכב ולמה אמר בני מבואות דמשמע דוקא בני המבוי מעכבים ולא בר מתא. אשר ע"כ הוצרכו שאר המפרשים לתרץ דברייתא איירי במי דשייך בכרגא דבר מתא לא מצי מעכב ליה ובן מבוי מצי מעכב ליה והוא אמצעי בין שהוא בן עיר למי שאינו בן עיר וכמבואר כל זה בהרמב"ן ז"ל נזכר בב"י ז"ל סי' קנ"ו אבל לרבינו נראה לו דוחק דבר זה מפני שנראה לו דבשייך בכרגא הוי כבן עיר ממש לכך הוצרך לתרץ דמה שאמרו כופין בני מבואות הוא כשאין ביניהן אומנות ומצו לעכב מפני ריבוי הדרך ודחק עצמו בלשון הברייתא דקאמר ולשכנו וכו' כדכתיבנא אבל שאר המפרשים לא דחקו עצמם בכך ואמרו שאין ראוי לעכב מפני ריבוי הדרך ומה שאמרו בגמרא ואם שייך בכרגא לא מצי מעכב היינו בר מתא לא מצי מעכב שאינו בן מבוי שלו אבל בר מבואה הא מיבעיא ליה בתר הכי והוא תיקו ולקולא וסברת שאר המפרשים ז"ל הוזכרו בדברי ה"ה ז"ל וזהו שכתב בסוף דבריו וגר ממדינה אחרת אין בני העיר וכו' כלומר דוקא בגר דשייך בכרגא אמרינן דמצי מעכב בן המבוי שלו אבל אי בבן עיר ודאי דלא מצי מעכב והוצרכו לחלק בין שייך בכרגא לבן עיר מהטעם הכתוב לעיל. זה נ"ל ביאור דברי רבינו וה"ה ז"ל עם שעדיין קשה לי קצת מה"ה שכתב בתחלת לשונו סתם אלא דוקא בני מבוי כשיש ביניהם אותה אומנות מעכבין על אחרים שפוסקים חיותם וכו' ואח"כ כתב וגר ממדינה אחרת וכו' משמע דעד השתא בבן עיר איירי וזה אי אפשר כדכתיבנא דבן עיר הוי בעיא דלא איפשיטא ולקולא ובודאי דלא מצי מעכב אלא דוקא בשייך בכרגא מיתוקמא ברייתא. מ"מ נתבארו אצלי דברי רבינו ז"ל ולא ידעתי למה הוצרך הרב"י ז"ל לפרש בו שני פירושים והקושיא אשר לו בלשון רבינו הרמוזה בדבריו שהוצרך ליישבה

והיא דהיכי קאמר בתחלה דשייך בכרגא לא מצי מעכב ואח"כ בעי בר מבואה אבר מבואה אי מצי מעכב או לא כבר היא מתורצת יפה במ"ש:

הלכה יא

אחד מבני מבוי שאינו מפולש. כתב ה"ה לפי שיטתו של מעלה שמעכבין אפילו כשאין ביניהם אומנות. ותימה דדעת רבינו הוא דוקא כשאין ביניהם אומנות והיכי קאמר אפילו ע"כ נראה דטעות סופר הוא הך אפילו:

הלכה יב

שהרי החזיק לעשות כן. וא"ת היכי מהניא חזקה בחצר השותפין הא אמרינן לעיל בפרק חמישי דלא מהני חזקה אלא אם נעשה מחיצה. וי"ל דהיינו דוקא גבי העמדה דלא קפדי אבל בהא קפדי שאינו יכול לישן וא"ת מאי פריך בגמרא לרבא דאוקי מתני' בתינוקות של בית רבן מברייתא דאמרה שביקש לעשות מלמד תינוקות דמעכבין עליו הא מתני' איירי כשהחזיק לדעת רבינו והתם בלא החזיק וכי אמרינן דמהני ללמד תינוקות היינו דוקא היכא שהחזיק וי"ל דמשמע ליה דהך דקאמרה מתני' ולא מקול התינוקות אליבא דרבא אפילו בלא החזיק איירי חדא דזיל בתר טעמא כיון דהוא תקנת יהושע בן גמלא ודאי אפילו לא החזיק נמי ואע"פ שאפשר לדחות זה איכא טעמא אחרינא דאי בלא החזיק לא מהני ודאי בחזקה לא מהניא דטעמא דמתני' הוא דחזקה לא מהניא אלא לגבי דידיה לא לגבי הנכנסים ויוצאין כדכתב הרב המגיד ז"ל וא"כ תינוקות נכנסים ויוצאים לא מהניא בהו חזקה אלא ודאי אפילו דלא החזיק יש לו ללמד התינוקות וכן דקדק רבינו בלשונו שאחר שכתב שהרי החזיק כתב וכן יש ללמד וכו' דמשמע אפילו דלא החזיק ומהטעם שכתבתי. ועדיין קשה קצת לטעם ה"ה ז"ל דאמר דאין חזקה מועלת גבי נכנסים ויוצאים דלשון רבינו ז"ל פרק י"א מהלכות אלו לא משמע הכי דהטעם שנתן שם הוא מפני שהוא היזק קבוע כמו עשן ורחיים ופטיש נמי היזק קבוע וכיון שהטעם הוא מפני שאלו נכנסים ויוצאים ולא מהניא בהו חזקה לגבי דידיה היה לו לרבינו ז"ל לפרש שם והעיקר חסר. ואפשר דסמך על המבין וטעמו הוא דאיכא תרתי היזק קבוע ונכנסים ויוצאים:

פרק ז

הלכה ה

לפיכך מי שבא לפתוח וכו'. אינו מדוקדק לשון לפיכך דלא קאי אדסמיך ליה אלא אדלעיל מיניה קאי דכיון דחשו חכמים מלמעלה שמגביה ארבע אמות כדי שלא יציץ ויראה ה"ה גבי חלון אע"פ שהוא למעלה יכול למחות בו כדי שלא יעלה בסולם ויראה:

הלכה ו

הרי שפתח חלון וכו'. כתב ה"ה ז"ל מחלוקת ר' זירא ור' אלעא הוא בחלון המצרי וכו' אבל בחלון צורי שראשו של אדם יכול ליכנס לתוכו אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה להיזק ראייה. וקשה דמשמע מדבריו דכ"ע מודו ר' אלעא ורבי זירא דמטעם היזק ראייה יש לו חזקה והא ר' זירא אית ליה בגמרא דלמעלה מד"א אין שם היזק ראייה משום דלית ליה זימנין דמותבת שרשיפא תותך וקיימת כדאמר שם וא"כ אמאי יש לו חזקה. וליישב זה אתמה על תשובת הריב"ש ז"ל סי' תע"א תמיהא גדולה בעיני שכתב שם הרב לדחות דברי הרא"ש ז"ל וכתב שהפותח חלון על גג של רעפים אין בעל הגג יכול לעכב כיון דאין מזיקו ולכן כשבא לבנות אין צריך להרחיק שאין לחלון זה חזקה כיון שאין יכול למחות וכתב שם ויצטרך לפרש מילתיה דר' זירא דקאי אחלון צורי אבל מצרי בין למעלה בין למטה אין לו חזקה ותהיה תלויה החזקה בדין אין יכול למחות כדאמרינן בגמרא ע"כ. טעמו דלהרא"ש ז"ל דקאמר דכיון דאין שם היזק ראיה אין כאן חזקה א"כ לא מצי מפרש דבחלון מצרי פליגי אבל בחלון צורי כ"ע מודו דיש לו חזקה דלר' זירא דלית ליה זימנין דמייתי שרשיפא א"כ למעלה מד"א אמאי יש לו חזקה כיון דאין שם היזק ראייה כמו שלמד הריב"ש ז"ל לדעת ר"ת ז"ל לעיל דסובר דלא כהרא"ש ז"ל מהך טעמא ולכך כתב דכ"ע מפרש פלוגתייהו בצורי ולר' זירא אין לו חזקה משום דאין שם היזק ראייה אבל במצרי כ"ע מודו דלית ביה חזקה. ואני תמיה עליו דבהדיא כתב הרא"ש ז"ל בפרק חזקת כפירוש ר"ת ז"ל שאחר שכתב שם (דף קצ"ט) שר"ת פירש דאחלון המצרי קאי כתב ורב יוסף פירש נמי דאמצרי קאי וכן מסתבר דלמטה מחמש אמות איכא היזק ראייה דרך הלוכו ע"כ הרי שם כתב כפי' ר"ת ז"ל ואילו היה הך דינא של חלון על גג של רעפים שאין לו חזקה כתוב בתשובות הרא"ש הוה אמרינן דהדר בפסקים ממאי שכתב בתשובות אבל הך דינא דפותח על גג של רעפים כתבו הרא"ש ז"ל בפרק לא יחפור בתחלתו (דף ק"צ) וא"כ לדברי הריב"ש ז"ל דברי הרא"ש ז"ל סותרים. לכך נ"ל לומר דודאי לאו הא בהא תליא כדכתב הריב"ש ז"ל דאע"ג דהרא"ש ז"ל אית

ליה דהיכא דליכא היזק ראיה אין שם חזקה מ"מ מצי לפרושי פלוגתא במצרי אבל בצורי מודה ר' זירא ואע"ג דלר' זירא למעלה מארבע אמות אין שם היזק ראייה דלית ליה מייתי שרשיפא כי לית ליה לר' זירא היינו גבי חלון מצרי דכיון דאין יכול להכניס שם ראשו לא מייתי שרשיפא לראות אלא דוקא כשהוא למטה יכול למחות משום דרואה דרך הילוכו אבל בחלון צורי דיכול לראות ודאי דמייתי שרשיפא ורואהו ואיכא היזק ראייה ויכול למחות והיינו דכתב ה"ה ז"ל כאן דבצורי כולי עלמא מודו דיש חזקה משום דיש שם היזק ראייה דאפילו רבי זירא מודה דמייתי שרשיפא ועם זה יעלו דברי הרא"ש ז"ל כהוגן ולא הויא יחידאה כמ"ש הריב"ש ז"ל דאפילו ר"ת חולק עליו דמפרש מתני' בחלון מצרי וכפי מ"ש ליתא דר"ת וסיעתו מצו סברי כוותיה דבצורי מודה רבי זירא דיש שם היזק ראייה ומה שהקשיתי בדברי ה"ה ז"ל אתי שפיר ולענין דינא אפשר דלא דחינן דברי הרא"ש ז"ל כדדחי להו הר"י בר ששת וכן שמעתי שפה שלוניק"י נהגו כדבריו וכן כתב הרב מורי מהר"ר שמואל בשם רבו מהר"י טייטאצק ז"ל:

הלכה ז

וכן מי שהיתה לו חלון מוחזקת וכו'. כתב הר"א ז"ל דהמאפיל ל' יום ונפקא ליה מדינא דסוכה דאיתא בפ"ק דב"ב וכתבו רבינו ז"ל בפרק שאחר זה היתה הקורה סוכת עראי כל ל' יום לא החזיק בו סתם שהרי ראובן אומר לא מחלתי והנחתיך מפני שהוא עראי וכו' וזה שכתב ה"ה ז"ל ושיעור הל' יום יתבאר לפנינו:

הלכה ח

ואשכור לך בית שתדור וכו'. בגמרא דאשמעינן אפילו דהוי בי תבנא ובי ציבי ולא הוי בית דירה ורבינו ז"ל היה לו לכותבו אלא שסמך על מ"ש לפיכך אם לא היה שם טורח וכו' ואפי' בי תיבנא וציבי ודאי דטורח הוא:

הלכה ט

אבל בעל החלונות שרצה לשנות וכו'. טעמו ודאי דבכל חד איכא טעמא אם היה למטה ורצה לעשות למעלה יאמר עתה אני רואה אותך ואני נשמר ממך אבל עתה תעלה בסולם ותראה בפתע פתאום ואיני רואה אותך ולמעלה ורוצה לשנות למטה יאמר עתה אינך רואה אותי תדיר אלא צריך אתה לעלות בסולם ועתה אתה רואה אותי תדיר ומפני זה כתב ה"ה ז"ל שיש לזה קצת ראיה מההיא דאמרי' בפרק חזקת הבתים אחד לא יעשנו שנים משום דא"ל בחד פתחא מצינא לאיצטנועי ממך בתרי לא וה"נ איכא כי הך טעמא כדכתיבנא אבל כשהוא בהיפך שאומר לו בעל החצר לבעל החלון אני אעשה לך למעלה חלונך ואין שם טורח כלל ודאי דמצי למעבד הכי דאין לו שום טענה כלל לבעל החלון

וכ"ת יאמר כשהיא למטה אין אני צריך לטרוח לעלות בסולם לראות אבל כשהיא למעלה אני צריך לטרוח אין זה היזק כלל דכיון דהאורה נכנסת לו לא החזיק זה אלא באור הנכנס לו אבל במה שרואה לאחרים אין זה חזקה ויש לי לזה ראיה מדברי הפוסקים:

פרק ח

הלכה א

הוציא את הזיז ולא מיחה וכו'. רבינו סובר דמה שאמרו במשנה פחות מטפח אין לו חזקה היינו אין לו חזקה לענין לבנות תחתיו אבל ודאי שאינו יכול למחות בו בעל החצר אלא ישתמש בו בעל הגג דטעמא דחזקה מכח מחאה קא אתיא וכיון דהיה יכול למחות בו כשהוציאו ולא מיחה החזיק לאלתר מיהא לתשמיש. וא"ת אמאי לא כתב רבינו ז"ל דבעל הגג אינו יכול למחות בבעל החצר שאינו משתמש בו דהיינו דינא דמתני' דקאמר דאינו יכול למחות לדעת רב הונא. וי"ל דהוא מפרש כפירוש בתרא דרשב"ם ז"ל שכתב אי נמי ה"ק מתני' אין לו חזקה לבעל הגג וגם אינו יכול למחות בבעל החצר לקבוע זיזין סמוך לכותלו דהא ליכא היזק ראייה ע"כ. אבל בפירוש קמא דרשב"ם דאינו יכול למחות בעל הגג בבעל הזיז ולומר לו אל תשתמש בזיז שלי דמה הפסיד וכו' ואי משום שממלא מקום הזיז שעכשיו אין יכול בעל הגג לתלות בו חפציו להא לא חיישינן דכיון דאין לו חזקה ויכול בעל החצר לחותכו לזיז אם יצטרך כ"ש שישתמש בו בעודנו תלוי באוירו וכו' ע"כ ודאי רבינו ז"ל אינו יכול לפרש כן לפי הפירוש שמפרש שכשהוציא זיז כל שהוא שהחזיק ליתא להך טעמא דיכול בעל החצר לחותכו לזיז א"כ ודאי דשפיר קאמר ליה בעל הגג אתה משתמש בזיז שלי וממלא אותו וכיון דהוא ז"ל מפרש כפירוש בתרא דרשב"ם ז"ל לא הוצרך לכותבו דדבר פשוט הוא. וא"ת אמאי לא מפרש רבינו ז"ל לדעתו דהך דאינו יכול למחות הוי אפילו בעל החצר בבעל הגג והיינו אחר שהוציא הזיז משהו וי"ל דע"כ דומיא דרישא הוי דקאמר ויכול למחות והיינו כשבא להוציאו. * עוד כתב בהשגות ועוד כי המשנה מעולם לא הזכירה וכו'. גדולה מזאת היה לו להקשות דרב יהודה אמר שמואל גופיה דמפרש מתני' דאין לו מרוח אחת דהיינו לענין שלא יוכל בעל החצר לעכב בבעל הגג איהו גופיה אמר בתר הכי צינור המקלח ומה חידש לנו במימרא כיון דלדידיה היינו פי' המשנה: *שייך לקמן להלכה ה'

הלכה ג

היה הזיז שהוציא רחב טפח וכו'. כתב ה"ה ז"ל ובהשגות א"א וכו' נראה שדעתו ז"ל לפי שזה הוא מקום חשוב וכו' משמע דברישא מודה הר"א ז"ל דהוי מקום הזיז לבד

דקנה לאלתר. וקשה לזה דלעיל כתב ה"ה הוציא הזיז ולא מיחה נראה דעת המחבר ורבו ז"ל שמחילת השיעבודין וכו' משמע דרבינו אזל לטעמיה דאית ליה בפי"א וה"ה ז"ל כתב בפי"א שהר"א ז"ל הוא מהחולקים על רבינו ז"ל בדין ההוא שכתב שם אבל רבינו הצרפתים כתבו שאין שום חזקה מועלת וכו' ואפשר שזה דעת הר"א ז"ל בהשגות וא"כ כיון דהר"א ז"ל חולק שם על רבינו איך יסכים עמו כאן בדין הראשון דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה כדכתיבנא:

הלכה ד

אבל אם העמיד וכו'. הטור השיג על רבינו ז"ל שכתב בסימן קנ"ג ואינו נראה דאיך ישתמש בשל חבירו בעל כרחו. ולכאורה נראה דהדין עמו כיון שרבינו ז"ל מפרש מעמידו בחצר חבירו איך יכנס זה לחצר חבירו להשתמש שם וה"ה כתב אבל בסולם שאין יכול להשתמש בו אלא דרך רשות חבירו דחבירו יכול לבטלו כל זמן שירצה וכו' ואין זה טעם מספיק דאדרבה היא הנותנת דכיון דצריך להשתמש לתוך רשותו יכול לעכב עליו אלא נראה דה"ק דכיון שאינו יכול להשתמש בו אלא כשיכנס ברשות חבירו וא"כ חבירו כל זמן שירצה יכול לבטלו כלומר אם יהיה לו היזק ראייה שהוא משתמש באמצע חבירו יכול לעכב עליו ואם לא יהיה לו היזק אינו מפסיד כלום:

הלכה ה

הרוצה להוציא צינור וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואם היתה כוונתו שהסוגיא במחאת בעל החצר היה לו לכתוב חילוק המזחילה. קשה דלדעתו ג"כ אמאי לא כתב חילוק המזחילה של בנין וי"ל דהכי קאמר רבינו כתב הרוצה להוציא צינור וכו' או שעשה מזחילה וכו' הרי כתב דין הצינור ודין המזחילה וא"כ כל הדינים שיבאו אחר זה כיון שרבינו אינו מחלק ביניהם משמע שהדין שוה בשניהם ולהכי קאמר בשלמא לדידי רבינו לא איירי במזחילה של בנין והדין שכתב לעיל במזחילה הוי מזחילה של עץ ולהכי כל הדינים האלו הם אפילו על המזחילה אבל אם כוונתו היתה שהסוגיא במחאת בעל החצר אם כן הך דינא ודאי ליתא בשום מזחילה וא"כ איך כתב רבינו דין זה סתם אחר דין הצינור והמזחילה דעלייהו קאי דמשמע דדין זה אפילו במזחילה הוי וא"ת מ"מ אמאי לא כתב רבינו דין מזחילה של בנין לדעת ה"ה ואולי י"ל דהוי מילתא דלא שכיח והרב"י ז"ל תירץ לקושיא זאת בענין אחר ע"ש:

פרק ט

הלכה א

ויסיד בסיד לכותל וכו'. בריש פרק לא יחפור איבעיא לן וסד בסיד תנן או סד בסיד תנן ואמרו שם פשיטא דוסד בסיד תנן דאי ס"ד דאו סד בסיד תנן א"כ ליערבינהו וליתנינהו וכו' והך בעיא לא הוי אלא גבי בור דוקא אבל גבי גפת ודאי דאו סד בסיד תנן בההיא אליבא דרש"י ולפירוש התוספות אע"ג דלא תנינן ליה בהדיא כתבו דמתניתין דפשיטא ליה לבעיין משום דאין ההיזק כל כך מרובה ומשום הכי רבינו ז"ל גבי בור כתב דתרתי בעו משום דאמרו פשיטא דוסד בסיד תנן כדכתב ה"ה ז"ל אבל גבי גפת דלא מיבעיא לן כלל כתב או סד בסיד ומוכרח הוא לומר דגבי גפת ליכא בעיא כלל דאי הבעיא בתרוייהו גבי בור וגבי גפת א"כ איך קאמר ליערבינהו וליתנינהו דאיך אתה יכול ללמוד מכח זה דתרתי תנן גבי בור וגבי גפת עדיין תקשה לך ליערבינהו. ואם כוונתו לומר ע"כ בחדא מינייהו תרתי בעינן ובחדא מינייהו בעינן חדא מדלא ערבינהו עדיין תיבעי לך הי מינייהו הוי ואי בעיא בגפת דוקא ולא בבור דבבור פשיטא ליה דחדא מינייהו בעי זה אי אפשר דודאי דבבור בעי טפי ועוד בגמרא פשיט ת"ש מברייתא דבור א"כ ע"כ ודאי דבעיא בבור הוי אבל גבי גפת פשיטא דאו סד בסיד תנן ואחרי הודיע את כל זאת תמהתי הרבה על הרב בית יוסף ז"ל בסימן קנ"ה על מ"ש רבינו ז"ל גבי גפת ומי רגלים או סד בסיד כתב שם משום דבגמרא איבעיא לן או סד בסיד תנן או וסד בסיד תנן וכתב הרא"ש ז"ל הילכך אם עשה אחד מהם אין כופין אותו לעשות יותר וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות שכנים וכו' וזהו תימה דבעיא לא הוי אלא גבי בור כדכתיבנא אבל גבי גפת ליכא בעיא וגמרא מייתי לה גבי בור ומה גם לדעת הרמב"ם ז"ל שפסק גבי בור דתרתי בעינן ואי בעיא גבי גפת ע"כ פשיטא לגמרא דגבי בור בחדא מינייהו סגי מדקאמר ואי ס"ד דאו סד בסיד תנן א"כ ליערבינהו וכו' משמע דלפי זה דבור או סד בסיד הוי וזה אי אפשר דפסק גבי בור דתרתי בעינן, עוד כתב שם לפי פירש"י ז"ל לא איבעיא לן להרחקה דגפת וכי איבעיא לן לבור ואח"כ כתב בשם רש"י ז"ל בהיפך גבי כתב הרמב"ם לא יחפור אדם וכו' כתב שם וע"כ י"ל דהרא"ש סמך על פירוש רש"י ז"ל ופשט הגמרא דבעיא לא קאי אלא אהרחקה דגפת ולא אהרחקה דבור כלומר ובבור פשיטא ליה דתרתי בעינן. ועוד תימה איך כתב שהרא"ש ז"ל ס"ל דבעיא גבי גפת ובבור תרתי בעינן ולא פליג הרא"ש ז"ל על הרמב"ם ז"ל א"כ היכי קאמר בגמרא לערבינהו וכו' ודאי דפשיטא ליה דבבור חדא הוי דאל"כ איך קאמר פשיטא דהכא תרתי מדלא עריב ליה עם בור ואי בבור תרתי נמצא הגמרא אומר היפך האמת דאדרבא אי בגפת

תרתי בעינן קשה לערבינהו סוף דבר שלא ירדתי לסוף דעת הרב ז"ל כלל ולפי האמת נראה כדכתיבנא דכולהו ס"ל דבעיא גבי בור ובגפת כ"ע מודו דבחדא מינייהו סגי אלא דלהרא"ש הוי בעיא דלא איפשיטא גבי בור ובחדא מינייהו סגי ולרבינו ז"ל כיון דאמרו בגמרא פשיטא כו' פסק דתרתי בעינן והטור ז"ל לא כתב שם גבי מ"ש כתב הרמב"ם וכו' דהרא"ש ז"ל פליג עליה גבי בור משום דסמך על מ"ש לקמן דשם הוא עיקר הדין:

הלכה ב

מרחיקין את הגפת ואת הזפת וכו'. רבינו לא כתב כאן זבל וכתב גפת במקומו וגבי שבת כתב רבינו זבל ולא כתב גפת נראה דרבינו אית ליה כאן במשנה גפת ובשבת אית ליה זבל וקשה דא"כ כי היכי דפריך גמרא גבי סלעים וחול דאמאי תני התם חול והכא סלעים אמאי לא הקשה הכי גבי זבל וגפת ולפי האמת ג"כ קשה דליתא ביה תירוצא דרבא. וי"ל דגבי זבל וגפת לא מצי למיפרך הכי משום דס"ל דאין דרך להטמין בגפת ולכך לא תני גבי שבת וזבל לא תני הכא גבי נזקין משום דאע"ג דלענין הטמנה הוי איסור מ"מ אינו נזק כ"כ אלא דשם החמירו גבי שבת אבל בסלעים דרכן להטמין קצת כדכתבו התוס' ז"ל ולכך פריך דאמאי לא תני לה התם גבי שבת וגבי חול פריך דאמאי לא תני הכא משום דאשכח רבי אושעיא דתני ליה הכא כדאיתא בגמרא זה נראה ליישב דעת רבינו ז"ל אם גירסתו כן במשנה כמו שנראה מדבריו וא"ת אמאי לא תני רבינו הכא חול לח וי"ל דהא אמרינן בגמרא דתנא דידן לא חשיב ליה משום דתני אמת המים ועל דא סמך רבינו ז"ל ומ"מ הטור ז"ל מנאו דרצה לבאר יותר:

את הזרעים ואת המחרישה וכו'. בגמרא אמרו גבי זרעים תיפוק ליה משום מחרישה ותירצו במפולת יד ובמחרישה אמר ותיפוק ליה משום זרעים ותירצו בחורש לאילנות ותיפוק ליה משום מיא תנא בארץ ישראל קאי דכתיב למטר השמים תשתה מים ע"כ ורבינו ז"ל לא הוצרך לפרש דזרעים משמע בכל גווני ומחרישה משמע בכ"מ:

ואת הגומא שמתקבץ בה מימי רגלים וכו'. כתב ה"ה ז"ל לשון המשנה מי רגלים ופירשו בגמרא שופכין וזה תימה דבגמרא לא אמרו כן אלא אליבא דרבה בר בר חנה והא איתותב רבה בר בר חנה וא"כ מתני' אפילו בהשתנה איירי ועוד תימה על הטור ז"ל שהבין דברי רבינו ז"ל בסי' קנ"ה דתרתי בעינן הרחקה וסד בסיד שכן כתב שם לפרש דברי רבינו ז"ל אבל אם מתקבצין בגומא אפילו בכותל של אבנים צריך להרחיק שלשה טפחים וסד בסיד דהיכי מצינא למימר הכי הא כד אוקמוה בגמרא מתני' דמרחיקין מי רגלים היינו בלא סיד דמתני' לא תני סיד בסיפא וכי אמרת דקאי במסקנא הך אוקימתא דשופכין ואיירי בכותל של אבנים איך אפשר לומר דתרתי בעינן דאי מתניתין בשופכין

איירי ובכותל של אבנים הא במתניתין לא בעי סיד. ולכך אני אומר דה"ה ז"ל והטור הם חלוקים בפירוש דברי רבינו ז"ל דלדברי הטור ודאי דרבינו ז"ל סובר דמתני' לא איירי בשופכין דאיתותב רבה בר בר חנה והך דינא דגומא לא הוי בשופכין דמתניתין בהשתנה איירי אלא נפקא ליה מסברא דאפילו בכותל של אבנים כיון שהוא גומא בעינן תרתי וכ"נ מדברי הרמ"ה ז"ל שהביא הטור ז"ל שהם מוסכמים לדברי רבינו ז"ל דגומא לא הוי שופכין שכתב שם ה"מ משתין או שופכין אבל ביב של מי רגלים או גומא וכו' משמע דהך דינא דגומא מסברא ידע ליה ולהכי כתב דבעינן תרתי זה נ"ל פירוש דברי הטור ז"ל. ומ"מ קשה לדבריו דרבינו ז"ל היה לו לכתוב הך הרחקה דגומא לעיל ולערביה עם החלוקות דבעינן תרתי הרחקה וסיד ומדכתבו כאן גבי בבא דלא בעי סיד משמע דהך איירי כי הא ולדעת ה"ה ז"ל נתיישב זה דהוא מפרש דברי רבינו ז"ל דהיינו שופכין ואע"ג דאיתותב רבה בר בר חנה לא איתותב אלא משום דאיהו איירי סתמא אפילו בכותל לבנים אבל מ"מ דינא דשופכין אמת בכותל של אבנים תדע לך דברייתא דקאמרה לא ישפוך אדם מים בצד כותלו של חבירו אא"כ הרחיק וכו' במאי מוקמת לה אי בכותל לבנים אמאי נקט ישפוך ישתין מיבעי ליה אלא ברייתא איירי בשופכין ואיירי בכותל אבנים ולכך בעינן שופכין להרחקה והשתא מתני' דקאמרה מי רגלים וכו' מצי לאוקמה ג"כ בכה"ג בשופכין ובכותל של אבנים והן הן דברי רבינו ז"ל ולדברי ה"ה ז"ל לא בעי סיד אלא הרחקה לחודה ובאו דבריו על נכון. איברא שראיתי בפירוש המשנה שמפרש רבינו ז"ל מתני' בכותל לבנים ובהשתנה ומ"מ אפשר שיודה שם שהדין דשופכין אמת מכח ברייתא דנקט לא ישפוך כדכתיבנא ומ"מ מ"ש ה"ה ז"ל שסובר רבינו ז"ל דפירוש המשנה דמי רגלים הוי שופכין ליתיה לפי מ"ש הוא ז"ל בפירוש המשנה:

הלכה ד

מרחיקין את התנור וכו'. כתב ה"ה ואע"ג דהלכה כרבא דבשדה העשויה לבורות צריך להרחיק כמו שיתבאר ולדידיה כל אלו ההרחקות ה"ה אם אין שם כותל כדאיתא בגמרא אין הלכה כמותו אלא בבור בלבד וזה נראה דעת המחבר וקשה טובא אם יש לחלק בין כותל לשדה העשויה לבורות א"כ מאי מקשה בגמרא לרבא הא יש לחלק והיכן ראה הגמרא דרבא איירי בכותל עד שאתה אומר לית הלכתא כרבא אלא בבור. וע"ק מאי מקשה לרבא ללישנא דלא פליג רבא אלא בשדה העשויה לבורות הא גבי כותל אינו עשוי לעשות שם כותל. מיהו הא לא קשיא דגבי בור בעינן עשוי לכך דאין דרך לחפור בורות אבל גבי כותל דרך הוא לבנות כותלים העשוי לכך מיקרי. ולקושיא הראשונה נ"ל לומר דהתוס' כתבו וא"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא

ומרא קא מרפית לארעאי וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דר' יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן ע"כ וא"כ מצינו למימר מאי דמקשה בגמרא לרבא היינו אליבא דרבנן דאינו אומר לדידהו חילוק דכל מרא ומרא וכו' אבל לר' יוסי דאית ליה חילוק דכל מרא ומרא וכו' יש לחלק בין בור לכל הני ואנן קי"ל כר' יוסי וכדפסקינן לקמן ולכך לא קי"ל כרבא בכל הני דאיהו אמר הכי משום דבעי לאוקומי מילתיה אפילו כרבנן, עוד כתב ה"ה ז"ל וזה נראה דעת המחבר ז"ל דמדכתב סתם מרחיקין מן הכותל משמע דוקא בדאיכא כותל אבל ליכא כותל לא וקשה קצת דאדרבה תידוק איפכא מדכתב גבי רפת בקר בסוף פרק זה דאם קדם רפת לאוצר אינו יכול למחות ולא כתב הכי בכל הני משמע דבכל הני יכול למחות בכל גוונא וטעמא דרפת כדאמר בגמרא דירה שאני וכה"ג אמרינן בגמרא דיקא נמי דקתני עלה ואם היתה רפת בקר וכו':

הלכה ט

ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל שמעון כמין גם וכו'. נראה דרבינו ז"ל לא גריס בגמרא כמו בספרים שלנו שכתוב בתירוצא דרבא הכי קתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ארבע אמות ונפל לא יסמוך לו כותל אחר וכו' אלא הכי גריס בתירוצא דרבא ה"ק מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו כמין גם לא יסמוך לו כותל אחר וכו'. והמקשה שהקשה וקמא היכי סמך היה סבור שהיה בנוי כנגד כותל חבירו ותירץ דלא הוי אלא מן הצד ומ"מ קשה למה נקט המשנה שהיה לו כותל סמוך מן הצד לימא שבא לסמוך כנגד חבירו כותל אחד שירחיק ארבע אמות בשלמא לפי מ"ש ה"ה ז"ל בשם ן' מיגאש ז"ל דאפילו מכותל צריך להרחיק טובא אשמעינן במאי דנקט כמין גם דס"ד אמינא דלא ירחיק אלא מכותל חבירו דוקא אבל מכותלו לא איכפת לן קמ"ל דאפילו מכנגד כותלו ירחיק כדי שיהיה המקום מפולש ויוכלו לעבור אבל לרבינו ז"ל דלא ס"ל הך קשה ואם נאמר דרבינו ז"ל סובר דוקא בכה"ג שהיה סומך לו מן הצד ועתה בא לסמוך אחרת כנגדה צריך להרחיק ארבע אמות דכיון דיש לו שם כותל אחר הוי זה כמין בית ולכך צריך הרחקה אבל כשהוא מפולש אע"פ שלא יהיה מרוחק ארבע אמות אלא המקום צר קצת די כיון שהוא מפולש יעברו וזה הוא מדוקדק בלשונו שכתב עד שיעשה השלשה כותלים כמין בית כלומר ומש"ה בעינן הרחקת ארבע אמות והיה מדוקדק ג"כ לשון הטור ז"ל שכתב בסימן קנ"ה ולהרמב"ם ז"ל בזה דרך אחרת כלומר דרך אחרת בענין הדין דהוא סובר דדוקא כמין גם בעינן הרחקת ארבע אמות אבל אי לא לא דאי מאי דקאמר הרמב"ם ז"ל כמין גם לאו דוקא אלא לעולם בעינן הרחקת ארבע אמות לא יתיישב יפה לשון הטור ז"ל דקאמר ולהרמב"ם ז"ל בזה דרך אחרת דבענין הדין הכל שוה אלא ר"ל

דרך אחרת בפירוש ההלכה ומאי נפקא מינה לענין דינא ולא היה לו לטור לכותבו וכפי מ"ש אתי שפיר. אבל קשה טובא דא"כ מאי פריך בגמרא בתר הכי טעמא משום שלא יאפיל אבל משום דוושא לא וכן מההיא דסולם לישני דאין ה"נ דמשום דוושא לא ומתני' דקאמרה דאיכא דוושא הוי היכא שהיה לו כותל אחר כמין גם וצ"ע. עוד כתב רבינו ז"ל וכן אם לא היה באורך הכותל שמעון שבנה כנגדו ארבע אמות אינו מרחיק וכו' קשה דא"כ מאי פריך בגמרא תנן החלונות מלמעלן ומלמטן וכו' טעמא שלא יאפיל וכו' לימא דנקט טעמא שלא יאפיל משום דאע"ג דליכא טעמא דדוושא כגון שהיה כותל פחות מארבע אמות דאיכא טעמא דלא יאפיל. וזה צ"ע לכל הפירושים:

הלכה יב

אבל לא יעשה רפת בקר מפני שמפסיד היין וכו'. קשה אמאי לא קאמר נמי אספסתא דאפילו בארץ ישראל לא יעשה דהא בגמרא אמר רב ששת ואספסתא כרפת בקר דמי ע"כ וכתב שם רש"י ז"ל מחמת שהיא לח ומתחמם ומעלה סירחון ע"כ ונראה דרבינו ז"ל סובר דבאספסתא ליכא סירחון ודקאמר בגמרא כי רפת בקר דמי כלומר דמי בענין החמימות אבל סירחון ליכא ולכך בארץ ישראל יעשה:

הלכה יג

כיבד בעל הבית וכו'. עשה אכסדרה לאוצר איתא בגמרא דידן ולא הזכיר רבינו ז"ל ובגירסא דידיה אפשר דליתיה:

פרק י

הלכה א

מרחיקין את האילן כו'. ה"ה ז"ל כתב דדין זה בא"י ונימוקו עמו דאל"כ מאי הקשו בגמרא ותיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש וכו' הא התם לא הוי אלא בארץ ישראל כדאמרינן בסוף ערכין והכא הוי בחוצה לארץ וזהו שכתב ה"ה ז"ל והכי מוכח בגמרא ולפי דברי רבנן דקי"ל כוותייהו כדפסק רבינו ז"ל בסוף הלכות שמיטה ויובל נראה מדברי התוספתא שם דזרעים מרחיקים מן העיר עד אלף אמה דאין עושין מגרש שדה ורבינו ז"ל לא הזכירו משום דאין דין זה נזכר בגמרא:

הלכה ה

לפיכך צריך שירחיק משרה מן הירק וכו'. הטור בסי' קנ"ה כתב היה לחבירו ירק בגינתו וכו' ובלבד שירחיק שלשה טפחים כשיעור הרחקת בור שיח ומערה עוד כתב והרמב"ם ז"ל כתב שצריך להרחיק משרה וכרשינין וחרדל מירק ובצלים ודבורים שלשה

טפחים או מעט יותר כדי שלא יהיה ההיזק בידים וכ"כ רב אלפס ז"ל ואין נראה כן בגמרא ע"כ. נראה דהשיג על רבינו ז"ל ממ"ש כן גבי כרשינין וחרדל דלא משמע ליה לטור הרחקת שלשה טפחים אלא גבי משרה דוקא דהוי מים כמו בור אבל בשאר לא השיגו דע"כ בגמ' דקאמר מתיר בחרדל [פי' דמשמע דא"צ להרחיק כלל] אין זו קושיא על דברי רבינו ז"ל דהא בסוגיא פ"ק השוה לר' יוסי משרה וירק וחרדל וכי היכי דאית ליה לטור ז"ל המשרה ג' טפחים ה"נ בחרדל דאם רוצה הטור ז"ל לחלק ביניהם עליו להביא ראיה ועוד ק"ל דאמר דרב אלפס כתב כדברי רבינו ז"ל ואם הטור סובר דיש חילוק בין משרה לשאר הא הרב אלפסי ז"ל לא כתב דינא אלא דוקא גבי משרה וא"כ אדרבה מדברי הרי"ף ז"ל דלא כתב דינא אלא גבי משרה דייק דלא כהרמב"ם ז"ל דאית ליה דהכל שוה:

הלכה ח

מי שהיתה שדה חבירו נטועה וכו'. תימה הרבה בדברי רבינו ז"ל שהוא מפרש מימרא דרבא בר חנן דהנהו דיקלי דהוו אמצרא דרב יוסף שהרחיק שתי אמות כדינו ובבבל היה וא"ל הא ארחיקי לי והשיב לו דלגפנים בבבל בעינן ד"א כארץ ישראל א"כ נמצא דבא"י הכל שוה ובכולהו ד"א והחילוק הוא בבבל דוקא דבין גפנים לגפנים שתי אמות ובין גפנים לאילנות ארבע אמות א"כ מאי מקשה ליה בתר הכי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד אילנות הא מתני' בא"י הוא דקאמר אא"כ הרחיק ד"א והיינו דוקא בא"י ומאי משני ה"מ בין אילן לאילן וגפנים לגפנים דהא כיון דבא"י קיימינן במתני' לא שני לן כלל ולא הו"ל לשנויי אלא היינו דוקא בא"י. ונ"ל דהכי פריך לדעת רבינו ז"ל והא אנן תנן אחד גפנים ואחד אילן ושמואל דקאמר לא שנו וכו' לא חלק בין בבל לא"י דכאן הוי ארבע אמות וכאן הוי ד"א ואי מתני' בכל גוונא מיירי ובכל מאי דמיירי מתני' וקאמר ד"א קאמר שמואל לא שנו וכו' אבל בבבל שתי אמות וכו' ותירץ דמאי דחלק שמואל הוא בין גפנים לגפנים דבעינן שתי אמות ומשום דמתני' מיירי נמי בהכי מש"ה קאמר שמואל שתי אמות וה"ק שמואל לא שאנו דין זה כולל אלא בא"י אבל בבבל איכא דוכתא דהוי שתי אמות כמו גפנים לגפנים אבל גפנים לאילנות בבבל הן שוים וכל זה דוחק אח"כ ראיתי בנימוקי יוסף ז"ל פרק לא יחפור שמשמע מדבריו כעין תירוץ זה ע"ש. עוד כתב ה"ה ז"ל על מ"ש רבינו ז"ל בין אילנות לאילנות שהוא טעות וכתב ומוכרח הוא מן הברייתא שאמרו לא יטע אדם אילן אא"כ הרחיק שתי אמות וא"א להעמידה וכו' קשה דאמאי לא מוקמינן ליה בשדה לבן כדכתב רש"י ז"ל לא יטע אדם אילן סמוך לשדה הלבן בין שדה אילן ונימא דבה דוקא איירי ברייתא אבל אילנות לגפנים ארבע

וי"ל דאולי דרבינו ז"ל סובר דבלבן לא בעי הרחקה ולכך לא כתב שדה סתם כלישנא דמתני' אלא מי שהיתה שדהו נטועה וכו' אי נמי דשדה לבן הוי כאילנות וגפנים כדכתב הרא"ש ז"ל דעדיף מינייהו וכן הטור בסימן קנ"ה וזה נכון שטעם זה הוא מוסכם לדעת הפוסקים ז"ל:

פרק יא

הלכה א

מי שעשה גורן בתוך שלו וכו'. וא"ת היכי קאמר כאן כדי שלא יזיק הא לעיל קאמר חמשים אמה לכל רוח והיינו דפריך בגמרא בפרק לא יחפור מ"ש רישא ומ"ש סיפא כלומר דבשיעורא דלא יזיק הוי פחות מחמשים אמה לכל רוח. וי"ל דכאן איירי בגורן שאינו קבוע ואע"ג דאביי דוקא הוא דחלק בכך והלכתא כרב אשי דבתראה הוא מ"מ לא פליג רב אשי עליה בדינא אלא בפירושא דמתני' דבהא הוא דאסיק אביי בקושיא בפירושא דמתניתין דבדינא לא איתותב דמתני' איירי בגורן שאינו קבוע ובריית בקבוע כדהקשו שם התוס' ז"ל ולעולם דלענין הדין גורן שאינו קבוע לא בעי חמשים אלא כדי שלא יזיק א"נ לעולם דרבינו ז"ל איירי בקבוע וכיון דבגמרא אסיקו דמה טעם קאמר משמע דחמשים אמה וכדי שלא יזיק חדא מילתא היא ולכך כתב רבינו ז"ל כאן שלא יזיק ואע"ג דכבר כתב דין זה לעיל הוצרך לכותבו כאן משום סיפא לומר דאע"ג דהזיק אינו חייב לשלם והראשון נכון:

הלכה ב

פטור מלשלם וכו'. פסק כרב אשי שאמר בפרק הגוזל דזורה ורוח מסייעתו הוי גרמא בנזקין ופטור וה"ה ז"ל הקשה בפי"ד מהלכות נזקי ממון שנראה שפסק שם דלא כרב אשי והרב ב"י בספר ח"מ בסי' תי"ח תירץ דיש לחלק בין שם לכאן דבכאן לא בא הנזק מכחו אבל התם בא הנזק מחמת עצמו שהוא מלבה ע"כ. ולא הבינותי דבריו דעדיין קשה כמאן פסק התם אי כרב אשי הא מדחה להו בגמרא ואי כשאר אוקימתות דלית להו כרב אשי דפטור נהי דתירצת לדעת רבינו ז"ל ממקום למקום שלא יסתור את דבריו אבל מ"מ תיקשי לך כמאן אוקימתא פסק וזו היא קושיית ה"ה ז"ל שהניחה בצ"ע דוק ותשכח:

הלכה ג

ואם הזיק בשעת הנדנוד חייב לשלם וכו'. כתב הרב ב"י בח"מ סימן קנ"ה שטעם רבינו ז"ל משום דקא מודה ר' יוסי בגירי דיליה וכל גירי דיליה חייב לשלם וכו' ותימה הוא זה דמודה רבי יוסי לענין הרחקה והרי איכא גירי דיליה שמרחיקין ואינו חייב לשלם

דהיינו זורה ורוח מסייעתו אלא ודאי לא ידע ליה רבינו ז"ל הא אלא מסברא. ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו ז"ל אם בשאר נזקים שחייב להרחיק אם לא הרחיק אם חייב לשלם דבהא כתב הטור ז"ל פלוגתא בסימן קנ"ה דהראב"ד ז"ל ס"ל דפטור ובעל הטור והרא"ש אביו ז"ל סבירא להו דבכולהו חייב לבד מהיזק נמיה ונפוץ כתנא דאמר בגמרא דהוא גרמא ופטור ורבינו ז"ל כתב חיוב כאן גבי נדנוד דכותל דוקא משמע דבכל שאר הנזקים אם לא הרחיק פטור כדעת הראב"ד ז"ל אבל מדכתב פטור גבי היתה הרוח מסייע וכו' ובכל שאר לא כתב פטור משמע דבשאר חייבים ומכרעה לי מילתא דס"ל כהראב"ד ז"ל דפטור דאי בכולהו חייב לבד מפשתן ע"כ נמי הרחקת שובך ונמיה פטורה דאמרינן בגמרא בהדיא דהוא פטור וא"כ למה לא כתבו רבינו ז"ל בפ"ט א"ו דבכולהו אית ליה דפטור לבד מנדנוד הכותל וכתב הרב בפשתן דאמרוהו בגמרא בהדיא וה"ה לאינך ועדיין צ"ע:

הלכה ד

כל ההרחקות וכו'. מ"ש ה"ה ז"ל דהירושלמי אינו מסכים עם הגמרא שלנו איני מוצא בגמרא שלנו בהדיא שהיכא שראה ושתק דהויא מחילה לאלתר כדי שנניח הירושלמי ואולי הראיה היא מ"ש בפ"ק דבתרא דאי כשורא דמטללתא עד תלתין יומין לא הוי חזקה נראה דמשמע מהתם דהוי חזקה לאלתר כדכתב הרב בית יוסף ז"ל בסוף סימן קנ"ד בספר ח"מ:

חוץ מד' מיני נזקים אלו וכו'. הטור ז"ל כתב אבל א"א ז"ל כתב לא שנא אם החזיק קודם שהיה שם דבר הניזוק לא שנא אם החזיק אח"כ אין לו חזקה וכתב על זה וכן כתב הרמב"ם ז"ל ע"כ. ולא מצאתי בזה ראיה בדברי הרמב"ם ז"ל אדרבא ראיתי בדברי ה"ה ז"ל שכתב בס"פ זה ופירוש דוקא כשידוע שהניזק קדם אבל אם נחלקו וכו' המוציא מע"ה משמע דאית ליה דרבינו ז"ל איירי דוקא היכא דניזק קדם ועיקר הגירסא בדברי הטור ז"ל וכן כתב הרמב"ן ז"ל וכן מצאתי בנמוקי יוסף ז"ל פרק לא יחפור שהעתיק לשון הטור ז"ל אע"פ שראיתי בדברי הרב בית יוסף ז"ל שכתב וכן כתב הרמב"ם ז"ל לא ידעתי היכן מצא זה ובאמת היה לו למחוק הגירסא כאן ולומר דהרמב"ן גרסינן כמו שמחק לעיל וגריס הרמב"ם במקום הרמב"ן ז"ל. ובהשגות כתוב על זה צריך להביא ראיה לכל אלו. כוונתו לומר דלקצת הדברים שכתב כאן רבינו ז"ל צריך להביא ראיה מנין לו דלא אמרו בגמרא אלא קוטרא ובית הכסא אבל אבק ונדנוד מנא ליה ובהנך מודה ליה מהטעם שכתב וכתבו הטור ז"ל בריש הלכות שותפין בקרקע בשם אביו ז"ל אבל השאר מנין לו וכבר נתן ה"ה ז"ל טעם לדברי רבינו ז"ל:

שהיזקו היזק קבוע. וא"ת היזק ראיה דחלון נמי היזק קבוע וי"ל דהטור כתב בריש ה' שותפין בקרקע וז"ל ולא דמי לחלון דהתם לאו היזק תדיר הוא שלאורה הוא עשוי ולא להסתכל בו בחצר שאסור לאדם להסתכל בחצר חבירו. ומצאתי השגה נוספת כאן בספר כ"מ וז"ל א"א והלא החופר בורות בנכסי אשתו שהם היזק קבוע ויש להם חזקה טעמו דאמרינן בפרק חזקת (דף נ') על מתניתין דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו והא אמר רב וכו' אמר רבא לעולם בבעל וכגון שחפר בו בורות שיחין ומערות והאמר רבה אין חזקה לנזקין וכו' אי בעית אימא לאו איתמר עלה רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא ע"כ והשתא לפי טעם רבינו ז"ל מ"ש קוטרא מחפירת בורות ואין זו השגה דהך אוקימתא דלא כהלכתא לדעת רבינו ז"ל שכתב בפ"ג מהלכות טוען וכן האיש שאכל בנכסי אשתו וכו' וכתב שם ה"ה ז"ל הוא דלא כאוקימתא דרבה דאמר באשת איש צריכה למחות כגון שחפר בורות שיחין ומערות וכו' יע"ש:

פרק יב

הלכה א

אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב וכו'. כבר אתה רואה מה שדחק הרב בית יוסף ז"ל בספר ח"מ ואני אומר לתרץ שם קושיא אחת שיש לי בדעת רבינו ז"ל דהא בשומא דרע כנגד היפה לא הוזכר בגמ' ולמה כתבו רבינו ז"ל ונראה ליישב זה עם קושיא האחרת דלמה לא הביא רבינו ז"ל הא בתרי ניגרי אע"פ שהם שוים דהלכתא כרב יוסף דיכול לעכב מפני דהאי מדויל והאי לא מדויל ועוד קושיא האחרת אי ס"ל כפירוש רש"י ז"ל דלדעתו ההיא דתרתי אחד נגרא איירי בשדה שמשקין אותו אבל לעיל דקאמר מעלינן כנכסי דבר מריון אע"פ ששוים איירי בשדה הבעל שפעמים מתברכת זו מזו א"כ היה לו לרבינו ז"ל לחלק בזה. ונ"ל לתרץ הכל דרבינו ז"ל סובר דההיא דתרי נגרי שאין הנגרים שוים שזה יותר טוב מזה וכן נראה מדברי הטור ז"ל שמפרש בסימן קע"ד שכתב שם כגון שהאחת קרובה לנהר ואחת קרובה לנגר קטן וכדכתב שם הרב בית יוסף ז"ל אלא שרבינו ז"ל מפרש נגרי דרכים והטור מפרש יאורים אבל דעתו ז"ל כדעת הטור שאינם שוים ולכך לא הוצרך רבינו ז"ל לכתוב דין זה דכבר כתב אם היתה כולה שוה ואין שם מקום טוב ומקום רע אלא הכל אחד דבזה שלל שום עדיפות שיש לזה על זה ולחלק בין הא דתרתי אחד ניגרא להא דבר מריון אין דעת רבינו ז"ל כפירש"י ז"ל שמחלק בין שדה הבעל לשדה אחרת אלא הכל שוה אלא שהוא סובר דההוא דזבין ארעא אמצרא דבי נשא שמו הרע כנגד היפה כלומר אמה אחת טובה כנגד אמה וחצי רע ורבה סבר

דכיון דזה שוה כזה כופין אותו על מדת סדום ורב יוסף סובר דכיון דאין הדבר שוה איכא למימר בזה מעלינן כנכסי דבר מריון והיינו שכתב רבינו אבל שמו הרע כנגד היפה וכו' וכתב ה"ה ז"ל גם זה שם וכרב יוסף משמע דאית ליה כדכתיבנא דלפי פירוש הרב ב"י ז"ל אפילו רבה לא פליג בהו ולא היה לו מקום לה"ה ז"ל לומר כרב יוסף דמשמע דלא כרבה אלא דהוא סובר כדכתיבנא והדין בחד ניגרא כתב בריש הפרק ודין דתרי נגרים לא הוצרך להזכירו כדכתיבנא ונמצאו דברי רבינו ז"ל על נכון ואם נאמר דתרי נגרי מפרש רבינו ז"ל שהם שוים אפשר דנאמר כן ולא יגרוס במימרא שניה והלכתא כרב יוסף אלא הלכתא כרבה משום דהם שוים וזהו שכתב רבינו ז"ל בתחילת דבריו אם היתה כולה שוה והיינו אפילו ארעא כנגד ארעא היינו דינא דמעלינן כדכתיבנא ופסק כרב יוסף אלא שלפי דרך זה הוצרכנו לשנות הגירסא ממאי דאית לן בגמרא לכך נראה לי הראשון עיקר ונכון הוא:

הלכה ה

היו בני המצר רבים. כתב הה"מ נראה דרבינו ז"ל מפרשה בקדם אחר שאינו בן המצר ולקח ונ"ל טעמו דאם לקח מן המוכר כי זבני כולהו בהדי הדדי אמאי פלגי בקרנזול הא יכול המוכר למכור לאחד מן המצרנים וכן כתבו תלמידי הרשב"א בשם י"מ כתבו הרב ב"י ז"ל סימן קע"ה אלא ודאי דהלוקח קדם וקנה וזכה בשביל כולם ולכך פלגי לה בקרנזול והיינו דוקא כשבאו כולם כאחד אבל אי לא לא:

הלכה יב

לפיכך אם טען הלוקח וכו' או שוכר או ממשכן וכו'. כתב הרב ב"י ז"ל בח"מ סימן קע"א וז"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות שכנים שכתב הרי שטען וכו' משמע בהדיא דכששוכר קרקע או שהוא ממושכן בידו ונמכר קרקע הסמוכה לו אין לשוכר או למי שהוא ממושכן בידו דין בן המצר להוציאו מיד הלוקח ומשמע לי דה"ה נמי אפילו קדם וקנה בן המצר מוציא מידו שאם היה לו דין בן המצר לענין זה ג"כ היה לו דין בן המצר להוציאו מיד הלוקח שאינו בן המצר ע"כ. ודבר תימה הוא זה דאיך תלה זה בזה הא ראינו להרשב"א ז"ל שכתב שהמלוה אינו יכול לעכב על אחר שרוצה לקנות הקרקע הממושכן ומ"מ כתב שאם קנאו הוא אין בן המצר מוציא מידו וה"ה נמי לקרקע שאצלו מצינן למימר הכי:

פרק יג

הלכה ב

ויראה לי שצריך לטעון דמים וכו'. וא"ת הא כתב רבינו ז"ל בפי"ד לקח שוה מנה במאתים וכו' טען בן המצר שעשו קנוניא ביניהם נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל מאתים זוז ואמאי נאמן שם הא אין אדם קונה שוה מנה במאתים והרב"י בח"מ סימן קע"ה דחה דברי תלמידי הרשב"א ז"ל שכתבו בשם הרמב"ם ז"ל דאינו נאמן לטעון יותר מכדי דמיה ולמדוה מהא דכתב כאן וכתב הוא שם דליתא דשאני הכא דהערים להוציא מיד המצרן ולכך לא מהימנינן ליה אבל היכא דליכא הוכחה דהערמה לא ולפיכך בפי"ד כתב דנשבע ונוטל וקשה לי על זה דאין נראה כן מדברי ה"ה ז"ל שכתב ה"נ חזקה שאין אדם קונה שוה וכו' ולא הזכיר כלל מהך טעמא דהערמה. ונ"ל לתרץ דברי רבינו ז"ל דמ"ש בפי"ד היינו כשמודה המצרן שראה הוא בעצמו שנתן מאתים אלא אמר קנוניא היא בדבר וזה מוכיח הלשון דקאמר קנוניא כלומר המאתים שנתן בערמה היה כדי להפקיע דינו וכיון שהוא ראהו נותן מאתים ישבע ויטול דאיתרע לו חזקה ומ"מ לא אמרינן דליהוי כאילו יש עדים שנתן מאתים שיטול בלא שבועה ואח"כ ישבע היסת בלבד כדקאמר בחלוקת ואם היה שם עדים וכו' דהיכא דאיכא עדים שאני דעל פיהן מחייבינן ליה אבל היכא דליכא עדים אי איהו לא הוה מודה שראהו נותן מאתים לא הוה מחייבינן ליה דאין אדם קונה שוה מאה במאתים כדכתב כאן נמצא שאתה מחייבו על פיו שאמר שהוא ראהו שנתן לו מאתים ואיהו גופיה אמר בודאי שעשה קנוניא א"כ הוא אסר והוא שרי ולכך מחייבינן ליה שבועה ליטול אבל כאן שלא ראהו שנתן מאתים חזקה אין אדם קונה שוה מנה במאתים והחזקה לא אתרעה. ומ"מ קשה לי קצת על דברי ה"ה ז"ל על הראיה שהביא מהיכא דאית ביה אחריות דשאני היכא דעביד איניש דזבין שוה מנה במאתים וכדכתב הרי"ף ז"ל בהלכות ומסתייע סברא הדין וכו' אלמא עביד איניש דזבין שוה מאה במאתים משמע דאית ליה להרי"ף ז"ל דעביד איניש דזבין ומשמע דבהא רבינו והרי"ף ז"ל שוים שבדין זה שכתב עליו הרי"ף ז"ל הך סייעתא דהיינו דין דהיה כתוב בשטר מתנה וכו' כתב ה"ה ז"ל מפורש בהלכות הדין והטעם משמע דשניהם שוים ואולי סובר ה"ה ז"ל דבהך סייעתא אינם שוים:

הלכה ג

היה כתוב בשטר מתנה וכו'. בספר כ"מ כתב וכתב הרשב"א ז"ל ואם קיבל עליו אחריות סתם ולא פירש לו סך ישבע הלה בכמה לקחה ויטול ואם זה עומד בטענתו וכו'. ועם

זה מבואר שמ"ש הרשב"א ז"ל ואם זה עומד בטענתו לא קאי אלא אכתב אחריות סתם אבל היכא דכתב בפירוש אחריות מאתים מודה הרשב"א ז"ל לרבינו ז"ל ועם זה נסתלק קושיית הרב"י ז"ל שהקשה על ה"ה ז"ל שכיון שהרשב"א חולק על רבינו ז"ל למה לא כתב אבל הרשב"א וכו' דאינו כן כדכתיבנא ואפילו לפי גרסתנו שיש ברוב הספרים שאין כתוב בדבריו ואם קיבל עליו וכו' אלא תחילת דבריו ואם זה עומד בטענתו דמשמע דקאי על דברי רבינו ז"ל דקאמר היה כתוב בשטר מתנה וקבלתי עלי אחריות וכו' דעלה הביאה ה"ה ז"ל מ"מ ל"פ על רבינו ז"ל דרבינו ז"ל איירי בשאינו עומד בטענתו אבל הרשב"א ז"ל איירי בשעומד וטובא יש לחלק בכך ואע"ג דהרי"ף ז"ל בהלכות משמע אע"ג דלא קא מודה דמזבן זבנה וכו' דמשמע אפילו עומד בטענתו נותן מאתים וה"ה ז"ל כתב מפורש בהלכות הדין והטעם דמשמע דרבינו ז"ל אית ליה דעומד בטענתו אין הדבר מוכרח דנאמר דאינם שוים בהחלט ומנין לו שרבינו ז"ל איירי בעומד בטענתו עד שגזר אומר דהרשב"א חלק עליו ולא עוד אלא שכתב בח"מ סימן קע"ה על דברי הטור שכתב ואינו מודה שלקחה כתב ורבינו אשר לא כתב אע"ג דלא מודה אלא ואינו מודה וכן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר ואחריהם נמשך רבינו משמע דאית ליה בהדיא בדברי רבינו דאינו מודה שלקחה ועל כן גזר אומר שהרשב"א ז"ל חולק ולא ראיתי בדברי רבינו ז"ל הוכחה מזה ולא בשום ספר מספרי הדפוס גירסת לשון בדברי רבינו מורה על כך אדרבא פשט לשונו משמע דקאי אמאי דכתב אמר הלוקח כן הוא והערמה עשינו וכו':

הלכה ז

לפיכך אם השביח נוטל הוצאה וכו'. הטור בסימן קע"ה כתב אחר זה וכתב גאון דהוה ליה כיורד ברשות ושמין לו וידו על העליונה ע"כ. ומלשונו משמע דהגאון לא פליג אקמא אלא דבריו הראשונים אפשר לפרשם כדברי גאון ולכך לא כתב אבל גאון כתב וא"כ הוא נפרש דברי רבינו ז"ל ג"כ כדברי גאון ואפשר נמי דפליג אגאון וטעמא דכיון דהוא שליח הרי זה כמי שאמר לו לך ועשה הוצאה ואני אפרע לך דלעולם אין לו אלא הוצאה אבל יורד ברשות אינו אלא כאומר עשה ואשלם מה שתשביח או תוציא וידו על העליונה:

בד"א שמחשבין לו הפירות כו'. דוקא פירות שאכל קודם שבא בן המצר הם שלו דחשבינן ליה כלוקח עד אותו זמן ואפילו הפירות שהיו בשעת הקנייה שלקח עם פירותיו ואכלה הוא פטור אבל אם הרס או בנה כיון דהוא לא הוי אלא כקונה עד זמן קצוב כדכתב ה"ה ז"ל מחוייב הוא למוסרו כמו שקנאו וכיון שבנה והרס מנכין לו הדמים:

הלכה ח

אחד שלקח שדה אחת משנים וכו'. יש מי שאומר דרבינו מפרש בההיא דכתב בפי"ב דמוכר כל שדותיו לית ביה דינא דבר מצרא דאי אמר מצרן אנא זביננא לכולהו נכסי דיכול לומר כן ודקדוק לשון הרמב"ם ז"ל מורה כן שכתב אין בעל המצר של שדה אחת מסלק את הלוקח וכו' שהרי היא והאחרת קנה כאחד משמע שאם האחר רצה לומר לו אני אקח שניהם הדין עמו אע"פ שיש לדחות זה ולומר דה"ק שהרי היא והאחרת קנה כאחת ואין יכול לומר לו אקח שניהם דאין לו כח אלא על זה שהוא בן המצר ולא על אחר שאינו בן המצר ומ"מ דקדוק לשונו משמע כפירוש קמא וכן כתוב בתרומת הדשן סימן של"ח ומשם יצא לו דינים אלו דאחד שלקח מב' אינו יכול לסלקו משום דמצי א"ל אני לקחתי הכל ביחד גם אתה תקחנו ממני ביחד דאי לא אית ליה פסידא ללוקח דיאמר אני קניתי הכל ביחד כי היכי דהתם אמרינן דיאמר שהרי היא והאחרת קנה כאחת וכיון שקנה שניהם יחד אינו יכול לסלק מאחד ולהניח לו אחד אבל מוכר קרקע לשני בעלי המצר יכול לסלקו ולומר הריני נכנס במקום זה ולית פסידא לא למוכר ולא ללוקח אבל מדברי ה"ה ז"ל שכתב לעיל ההיא דכתב הרמב"ן ז"ל אפילו אמר מצרן זביננא לכולהו נכסי דלא מצי לומר כן על דברי רבינו ז"ל סתמא משמע דלא הבין בדברי רבינו ז"ל כדכתיבנא ולכך כתב כאן שלא ידע כל אלו הדינים היכן מצאן רבינו ז"ל:

הלכה יב

כל בעל חוב שטרף בחובו וכו'. לשון הטור בעל חוב שטרף בחובו המצרן מסלקו לא שנא שמוהו לו ב"ד לא שנא הגבהו הלוה מדעתו בד"א שאין הלוה חפץ בה אבל אם הלוה חפץ בה חוזרת לו דקי"ל שומא לעולם הדרא ע"כ. וקשה דהיכא שהגבהו הלוה מדעתו אינה חוזרת לו דהיינו פלוגתא דרב אחא ורבינא בפרק המפקיד ופסק הטור בסימן ק"ד דלא מהדרינן ליה וז"ל שם הגבה אותו לוה למלוה מרצונו בלא ב"ד לא מהדרינן ליה ע"כ. ואולי נאמר דמ"ש כאן הוא היכא שהגבהו מדעתו ומ"מ אטרחיה להביאו בב"ד ומיד נתרצה ליתן לו קרקע כדכתב שם הרב בית יוסף דהדרא:

פרק יד

הלכה ג

או חולה או קטן וכו'. וא"ת קטן אמאי אין ב"ד מסלקין אותו כדכתב לעיל קטן שהיה בן המצר וראו ב"ד שזכות הוא לו וכו' ומה טעם הוא לזה שאם אתה אומר כן אין אדם יכול למכור קרקעותיו הא ב"ד לקטן במקום מצרן הוי וילך לב"ד ויאמר רוצים אתם לקנות

בשביל הקטן או לא ועם זה יכול למכור קרקעותיו כמו שעושה לבן המצר. וי"ל דהכא איירי דב"ד ראו שלא היה לו זכות ולכך לא לקחוהו לקטן דנראה להם שהיה ביותר ועל זה אמר דכשגדל הקטן אינו יכול לומר אני רוצה לקנותו ולי שוה הרבה דכיון דב"ד לא נראה בעיניהם ללוקחו אין הקטן יכול למחות כשיגדיל:

הלכה ד

שהמוכר נתן לזה מתנה וכו'. וא"ת דכיון דבמתנה הוא לית ביה דינא דבר מצרא ואפילו שיתן המאתים לא מצי מפיק ליה מידיה וי"ל דלכולהו טעמי דכתב הרב"י ז"ל דבמתנה לית בה דינא דבר מצרא אתי שפיר לטעמא דקאמר דבמתנה אין המצרן יכול לומר אילו אתה לא היית מקבלה אני הייתי זוכה בה דלא בעי למיהב ליה מתנה הכא ודאי לא מצי לומר כן דהתם שאני דלא היה זה רוצה למכור אבל הכא היה צריך לזוזי המנה שמכר וע"כ היה מוכר נהי דהיה מוכר לו בשוויה ולזה אוזיל לכך נותן לו הק' ולטעמי בתראי דניחא לנותן ולמקבל שיהיה זה הקרקע לו לשם שנתנו לו בשביל עבודתו הכא ליכא שם דכ"ע אמרי דהוי מכירה אע"ג דהוי מכירה בזול מ"מ קלא דנפיק הוי מכירה ולא מתנה וליכא שם: סליקו להו הלכות שכנים